

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: **Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.**
 Budapest, V. Váczi körút 23
 hova minden küldemény intézendő.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve. . . 8 frt —
 Félévre . . . . . 4 » —
 Negyedévre . . . . . 2 » —
 Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

Dr. Hirschler Ignác emléke. — Dr. Gruber Lajos . . . —
 Frug orosz költő kiutasítása. — A polihistor Irta: Kó-
 bor Tamás. — A sírkő. Bruck Gyulától. — Arnsteiner
 ur háztűznézőben. Komperth Lipót beszélye — Hazai hírek.
 — Külföldi hírek. — Hirdetések.

Melléklet: Anthologia a klasszikus zsidó költőkkől. Irja:
 Makai Emil. — A segélypénzek centralizációja és a kolo-
 nizáció.

Naptár:

Vasárnap (1891. november 22) **5652 Marchesvan**
 hó (30 napos) 21-ike. Hétfő 22-ike. Kedd 23-ika. Szerda
 24-ike. Csütörtök 25-ike. Péntek 26-ika Szombat 27-ike.
 Muszaf előtt bejelentik az ujhodat (mevorchin hachó-
 des). Hetiszidra: **Chajjé-Szóró**. — Haftorah: Királyok
 I. könyvének 1. fejezete.

Dr. Hirschler Ignác emléke.

— *A zsidó iskolaalap* —

El ne távozzunk a fris sirtól, anélkül, hogy emlékezetünkbe vésnők a hantok alatt nyugvó dicsőt. Igazainkért küzdött, mint senki e hazában. Javunkat hordta nagy szivén és cselekedni értünk csak akkor szünt meg, mikor saját kebelünkben támadt ellene a soha ki nem halt Korachiták nemzetsége.

Egyiptom szolgátságából künn voltak már apáink, de Kanaánt még el nem érték, mikor Korach, Dátán és Abiram és az ő hozzátartozói Mózes, a felszabadító ellen támadtak. Egyiptomot Kanaántól rövid ut választja el, de apáinknak 40 évig kellett bolyongniok a két országot elválasztó sivatagban, melyben meg kellett halnia Mózesnek, hogy egy Jehósua támadjon, ki a nagy munkát befejezze.

Nemes és elszánt kis gárda élén dr. Hirschler Ignác előkészítője, kiküzdője volt emancipációnknak, ahogy azonban kísérletet tett, hogy immár felszabadult felekezetünket rendezze is, ahogy a felekezetnek kezébe tette le saját sorsát, hogy ő maga teremtsen meg szervezetét, mely nélkül oldott kéve és boldogulni mint egész soh'sem tud: megnyílt a tér a Kórachok számára és azóta a rendezelenség pusztaságában őgyelgünk kikerülve már Egyiptomból, de Kanaánon

kivül. Hirschler halálával tán nem is oly meszsziről int felénk műve befejezése, melyre a kifáradt küzdő ismét vállalkozni nem akart, de amely lehetetlen, hogy félbemaradjon. Már is ébredzik a gárda, mely vele egy sorban küzdött. És már magát azt a tényt is, hogy aki küzdelmeiben, győzelmeiben leghivatottabb, legtevékenyebb vezértársa volt, hogy dr. Mezei Mór, miután több mint 20 éve, hogy Hirschlerrel együtt hallgatott, ismét tollhoz fogott, hogy lapunk multheti számában a dicső halottal megkapó vonásokkal a nagy harcok és előkészítések időjéből mutassa be — biztató jelként üdvözöljük, mely mindenütt figyelmet kellett és azok lelkében, kik hűségesen őrt állanak, hogy az első jelekre mint hajdan tettekre szíven a felekezet érdekében küzdőtre lépjenek, új bizalom, új remények fakadnak.

Hadd térjünk mi is vissza a 30 év előtti időkre, hadd ismerkedjék meg ifjabb nemzedékünk, mely oly keveset, vagy éppenséggel semmit sem tud azon idők harcaiból, Hirschler Ignác egy emlékiratával, mely legpraegnansabban fejti ki az ő programját. Hadd álljon itt ez az emlékirat már azért is, hogy azok, akik a dolgok folyásával megelégedve lenni látszanak, meggyőződjenek róla, miszerint a programnak, melyet Hirschler már 5 évvel az emancipáció

előtt tartott megvalósítandónak, 24 évvel az emancipáció után sem valósult még meg, és hogy mi annyi évek óta ujjunkat sem mozgattuk meg, hogy megvalósítsuk. A felekezetünk összerakta pénzalap fölött még mindig nem felekezetün krendelkezik, a memorandum egyéb pontja is tán még pium desideriumainkat sem képezik már, mert a hosszú lethargiában elfelejtettünk óhajtani valamit javunkra és odáig jutottunk, hogy már nem is tudjuk mink hiányzik. Im, itt a pont, hol felvehetik a küzdelmet, kik a félbemaradt munka kiépítésére vállalkoznak.

A memorandum gróf Forgách Antal főkan-czellárhoz Bécsben volt intézve és így hangzik:

»Midőn Ő Felsége 1850-ik évi szeptember 20-án kelt legmagasabb rendeletével a magyarhoni izraelitákat a Haynau tábornok által rájuk kivetett 2.400.000 forintos hadibüntetés fizetése alól felmentvén, arra kötelezte, hogy izraelita hitfelekezeti iskolai és közmüveltségi célok előmozdítására egy millió forintot fizessenek, — ezen tetemes összeg begyűjtése közvetlenül egy pusztító beháboru után bizonyára csak nagy és sokszor fájdalmas áldozatokkal volt lehetséges; de a szükség-sajtolta könyvek közé azon remény mosolya vegyült, hogy az anyagi áldozatok árán egy új, addig nálunk csak hírből ismeretes szellemi élet fog hitfelekezetünkre felvirradni.

És kétségtelenül ez volt Ő Felségének magas atyai akarata.

A magyarhoni izraeliták lelkiismeretes pontossággal fizették be a rájuk mért összeget, hogy amivel minden más hitfelekezet régen bírt, ők is birjanak: iskolai alapítvánnyal, — azon hiszemben természetesen, hogy az egyenjogúság elvéhez képest és a magas kormány felügyeleti jogának épségben tartása mellett, a hitfelekezeti alap kezelése hitfelekezeti közegekre fog bízni.

És valóban 1851. évben egybe is hivatott azon izraelita bizottmány, mely az iskolai alap kivetése végett lett kinevezve, hogy az iskolai alap hováfordítása iránt javaslatokat tegyen.

Az ezen bizottmány által felterjesztett javaslat azonban teljesedésbe nem ment, sem tüzetes válasz arra nem jött, hanem 1856-dik évben egy ugyanazon évi ápril 7-én kelt kultuszminiszteriális rendelet közöltetett a pesti hitközséggel, mely az iskolai alappal önállólag rendelkezett.

Az említett bizottmány oly javaslatokat tett, melyeken az akkori idők nyomása félreismerhetlenül meglátszott; de ha ezen tárgyilagosa oknál fogva kevésbé sajnálták is hitfeleink a bizottmányi javaslat

mellőzését, végtelenül bántá őket a miniszteriális rendeletnek azon vezérelve, hogy minden izraelita befolyás és közreműködés kizárásával, a közigazgatási hatóságok intézkedjenek saját belátásuk és akaratuk szerint az izr. iskolai alap tárgyában.

A hitfelekezeti önkormányzat ezen kiméretlen megtagadásának szomorú következménye az lett, hogy az izr. iskolai alap jövedelméből vajmi kevés hasznot terjesztő czél jött létre.

A magas kormány minta-iskolákat állított fel oly községekben, melyeknek arra legkevesebb szükségük sem volt, miután ezeknek addig is már voltak rendezett iskoláik és e részben az illető községek, dacára annak, hogy magára az iskolára minden befolyástól kizárva maradtak, tetemes áldozatok hozatalára, iskolaház beszerzésére, az iskolák felszerelésére és eltartására köteleztettek.

Azonkívül a bécsi izr. siketnémák intézete huz a magyarhoni izr. iskolai alaphól dotatiót és legközelebb már a nagyméltóságú magyar királyi helytartótanács nyitott a pesti vakok intézetében néhány alapítványi helyet.

Ezen intézkedések mellett az izr. iskolai alap kamatainak nagyobb része használatlanul hevert, és évről évre nagyobb összegre gyűlvén, most már 47,000 forintos évi feleslegről hallunk — hallunk és nem tudunk, mert hivatalos tudomásunk az iskolai alapot érdeklő semminemű viszonyokról nincs.

Miután, mint szinte csak halljuk és hírlapokból tudjuk, a főméltóságú udvari kancellária maga figyelmeztette a nagyméltóságú helytartótanácsot az izr. iskolai alap hasznosításának szükségére, a magyarhoni izraeliták érdekében egész tisztelettel nagyméltóságod előtt felszólalni kötelességének tartja az alázatosan alólirt hitközség elnöke.

A türelmi adó megváltásának alkalmával Ő Felsége, V. Ferdinand király legkegyelmesebben biztosította a magyarhoni izraelitákat, hogy soha és semmi szín alatt sem fognak többé bármily nevű külön adóval terheltetni.

Ezen kegyelmes királyi ígéretnél fogva kétségtelen tehát, hogy miután az iskolai alap alakítása adónemnek nem tekinthető, a magyarhoni izr. hitközségek összességének is jogbeli igénye van, hogy az általa fizetett iskolai alap feletti rendelkezésre érvényes befolyással birjon.

Másrészről nagyméltóságod ismert bölcsesége és mély belátása előtt nem kellend hosszasan fejtegetni, miszerint e rendelkezés oly szükséges, hogy azt tovább halasztani hitfeleink nagy és érzékeny kára nélkül nem lehet.

Tudja nagyméltóságod, mily keserves sors az, ha egy hitfelekezet iskolai rendszere a népiskolánál tovább fejlődni nem bír, és összes értelmiségünk tanulmányait csak a külföld, vagy más hitfelekezetek

kegyelméből végezheti; — tudja nagyméltóságod, hogy egy ily hitfelekezetről sok a szükség — mit orvosolni, sok a régi — mit módosítani, de sok az új — mit előteremteni kell.

És ily messzeható nagymérvű rendelkezéseket az izr. iskolai alappal másként nem tehetni, mintha a magas kormány a magyarhoni izr. hitközségeket egy hitfelekezeti közgyűlésre legközelebb meghívni kegyeskednék.

E végett bátorodik az alulirt hitközség elnöke alázatosan esedezni:

»Hogy méltóztatnék nagyméltóságod e közgyűlés mihamarrábbi egybehívását kegyesen elrendelni.«

Ha ezen alázatos kérésének kegyelmesen hely adatnék, az összehívás alapjául szolgálendő választási rend kidolgozására és kegyes jóváhagyás végetti bemutatására késznek nyilatkozik

Pest, 1862. augusztus hóban.

a nagyméltóságu főkanzellár urnak
legalázatosabb szolgálója

a pesti izraelita hitközség elnöke:

Dr. Hirschler.

*

Dr. Hirschler és Pálffy gróf helytartó.

Hirschler ezen emlékiratának elég furcsa, de az akkori viszonyoknak megfelelő eredménye volt. Félévvel később (1863. márcz. 12.) ugyanis a budai helytartóság ráparancsolta (kedves és nem egészen váratlan parancs lehetett ránézve) a volt hitközségi elnökre, ki az 1861. szept. havában történt minden tekintetben törvényes választás alkalmából Hirschler és pártjával szemben mondhatni nevetséges minoritásban maradt — hogy rögtön hívja egybe az 1861-ben megbukott előljárást, továbbá tiz tagját a jelen előljárásnak és együttesen tegyenek előterjesztést a helytartóságnak arról, hogy miképpen szándékoznak a községet a jövőben vezetni; mert a jelen előljárást, melynek élén dr. Hirschler áll, a Statthalerei el nem ismeri, és egyszersmind elrendeli, hogy az új intézkedésekig a jelen (el nem ismert) előljárást vezesse a község ügyeit.

Hirschler magát a polgármesteri hivatal értesítette a helytartóság rendeletéről és az a rákövetkező napon emlékezetes és ránézve szép diadalt jelentő ülésben egy tag kivételével az egész előljárással együtt visszalépett, kijelentve egyszersmind, hogy az előljárást részéről senki a régi előljárással tárgyalni nem fog és hogy a helytartóság rendeletének, hogy az ügyeket provizorice tovább vezesse, nem engedelmeskedik. Mert vagy törvényes az ő vezetése, vagy nem. Ha törvényes, mi jognál fogva bizza a helytartóság az ügyek intézését a volt előljárással? vagy nem törvényes, akkor egy perczig sem szabad vezetnie a község ügyeit. A régi előljárásnak erre akarva,

nem akarva, át kellett vennie a község vezetését, de megijedt a saját diadalától. A megrendszabályozott magyar párt[»] ugyanis, melynek élén Hirschler állott, és amely őt a Pecsovics-párttal szemben fényes diadalra segítette, veszedelmes passivitásra határozta el magát. Exequálás nélkül egy patriota sem fizette meg községi adóját, és megtörtént például, hogy Deutsch Sámuelnek, a jelenlegi nagyérdemű hitközségi alelnöknek, az akkori hazafias zsidópárt egyik legtüzesebb tagjának, nem fizetett hitközségi adó fejében elköttyavetyélték a Wertheimkassáját. Megakadt az egész hitközségi élet és az octroyált hitközségi elnök kérésére a Statthalerei megegyeszer felszólította Hirschlert, hogy a hitközség ideiglenes vezetését átvegye.

Hirschler erre rendkívüli éllel irt emlékiratban kifejtette, hogy mint magyar hazafi, mint felekezete becsületét mindig szem előtt tartó zsidó a vezetést át nem veheti. Egyszersmind képét adta a régi vezetés alatt állott községnek és ezzel szembeállította azt a meglepő haladást, melyet a község az ő 19 hónapos vezetése alatt felmutathatott. Ezt a memorandumot három elvtársa kíséretében (márczius 29-én) személyesen nyújtotta át Pálffy gróf helytartónak. Ő excellenciája a küldöttséget kegyesen fogadta és Hirschlerhez, kit elébb hosszan fixirozott, azt a kérdést intézte: »miért néz ki olyan roszul?«

Hirschler dr.: »Nem tagadom, kegyelmes ur, hogy a történetek mélyen megrendítettek, de nem tételezem fel excellenciádról, hogy azt méltóztatik hinni, miszerint a személyemet ért bántalom sujtaná le annyira.«

Pálffy gróf: »Természetes; hisz rendeletem az egész előljárást illeti.«

Hirschler dr.: »Téved, kegyelmes uram: egyedül az sujt mélyen, hogy hitfeleim jogait lábbal taposni látom.«

Pálffy gróf: »És ki teszi azt?«

Hirschler dr.: »A magas helytartóság.«

Pálffy gróf: »Ön vakmerő lesz. Gondolja meg!«

Hirschler dr.: »Kegyelmességem magas igazságszeretetére appellálok, midőn aziránt escedezem, méltóztatnék megengedni, hogy érzéseimnek okát adjam. Elképzelem az álláspontot, melyet velünk szemben a magas kormány elfoglal. Vajjon melyik az? A jogfolytonosság-e? 47, vagy 48-e? Midőn népem hátrányára vált, midőn iparszabadságról, ingatlan szerzéséről volt szó, akkor roppant szigorral az élbbi álláspontra helyezkedtek; most azonban, hogy ezen álláspontnál fogva a magas helytartóságnak nem volna szabad hitközségi ügyeinket felforgatni, hirtelen azt fedezték fel, hogy ránk nézve a törvényesség a Bach-Thun-féle korszakkal kezdődik. Nem

jogos-e hát abbéli érzésem, az iránt való fájdalom, hogy népemet, jogait, érdekeit lábbal tapossák?»

A helytartó nem válaszolt e kérdésre és a küldöttséget mogorván elbocsájtotta.

Három nappal később ad audiendum verbum cizlálta maga elé a merész doctort. Hirschler barátai nagy aggodalmaik közt kísérték a hatalmas ur fogadó terméig, mások nagy csapatokban a budai lánczvidéknél várták a szeretett vezért, de kimondhatlan ijedtségükre óra óra után mult el és Hirschler vissza nem tért. Már azon tanakodtak, ne kérjenek-e sürgős, rögtöni kihallgatást a helytartónál, mások egyenesen Bécsbe küldendő küldöttséget hoztak javaslatba, midőn Hirschler három és fél óra letelte után mélyen meghatva visszaérkezett. Soha sem beszélt e kihallgatásról, de azon naptól fogva barátság füzte össze a hatalmas állásu arisztokratát a szerény zsidó doktorral és e barátság fennállott a gróf haláláig. Ha dr. Pollak Rudolf, a nagy elhunynak veje — amit nagyon óhajtánánk — világgá bocsájta Hirschlernek több, mint 20 kötetre menő naplója egy részét, tán lehullana a lepel, mely ezen érdekes viszonyt fedte, amint hogy megismernék tán közelebbről a tárgyalásokat is, miket Hirschler a megdicsőült Eötvös József báróval folytatott, s a melyek előkészítették a zsidók emancipációját. A nagy államférfiu és balhatalan, lánglelkű költő Hirschlert igaz, benső barátságára méltatta, tanácsát számtalanszor kikérte, nemcsak zsidó ügyekben, de nagy fontosságú egyéb kérdésekben is. Ezt az ő nagy befolyását Hirschler úgy aknáztá ki, hogy — csak egyet emlitünk — számosan a tudomány mai oszlopai közül neki köszönhetik kineveztetésüket, fényes pályafutásukat.

»Egyszerű, amilyen életem volt, legyen halálom is« szölt röviddel elhunytá előtt. »Ne alkalmazzanak temetésemem semmi pompát, semmi fényt. Talán szolgálatot is teszek hitfeleimnek egyszerű temetésememmel. Talán követni fogják a példát és visszatérnek az egyszerű temetkezéshez, az egyenlőséghez legalább a halálban,»

»A könyvek könyvéből olvassatok fel még egyszer nekem!« Ez volt Hirschler kívánsága halála előtt. És kedvesei elővették a szent könyvet és a haldokló megjelölésére nővére felolvosott neki Ámosz prófétából. A tekoai pásztor lángszavait kedvelte legjobban életében. »Meg nem bocsájtom Edomnak — szölt az Örökkévaló — hogy testvérét karddal üzte, hogy elnyomta könyörületét, hogy haragja örökké csak marcangolt, hogy boszujá szünetet nem ismer« (Ámosz I. 11.) Nagy halottunk a szeretetnek, a megbocsájtásnak, a testvérisülésnek és egyenlőségnek volt igaz apostola. Gyűlölte a gyűlöletet és kiirtani óhajtotta az üldözést. Előharczosa, uttörője volt az elnyomottak jogainak. Kövessük példáját, igyekezzünk hozzá hasonlökká lenni.

Szabolcsi Miksa.

A részvét.

A veszteséget, mit a zsidóság volt vezérének és az orvosi tudomány egyik kiérdemesült, nálunk uttörő munkásának elhunytá okozott, minden oldalról tolmácsolták és úgy testületek, mint egyesek a gyászoló családnak fájdalmát részvétükkel s a megboldogult méltatásával igyekeztek enyhíteni.

Az egyetemen dr. Schulek Vilmos, a híres szemész-tanár, a lefolyt évben rector magnificus, emlékezett meg szaktárgyában volt kartársáról. Öszinte, lendületes beszédéből adjuk a következőket:

»Nekem belső ösztönöm és benső vonzalmam sugalmazza, hogy az eseményről, Hirschler Ignác jeles szemész haláláról megemlékezzem. Életrajzi adatokat nem sorolok fel, azokról eleget irnak az újságok. Hirschler Ignác sokat tett, mint magyar szemész a tudomány érdekében és ő ezt csodálatraméltó módon tette. Ha neki oly előadás-terme, oly kitünően felszerelt műtőterme, olynagy könyvtára és annyi kórhoneztani készítménye lett volna, akkor igen valószínű, hogy többre lett volna képes, nagyobbat alkotott volna az ő lánglelke. Szemészek a hazában voltak előtte is, de mikor a magyar szemészet történetéről szó lesz, Hirschler Ignác abban előkelő szerepet fog elfoglalni. — Midőn a nagy elhunyt ravatalon fekszik, emlékezzünk meg az ő tudományos működéséről. — Örülünk, hogy élt, kétszeresen, hogy köztünk élt. Örülünk, hogy nagyot teremtett és könyvezzünk, hogy meghalt.«

Ezután elmondja pályafutását s kiemeli, hogy az egyetemen is igyekezett magántanári állást elérni, *de zsidó lévén*, absolute nem juthatott tanszékhez. Ma — mondá a tudós professor — hal' istennek másképván, az *ilyen argumentum* tudományos kérdésben szóba sem jöhet. Az szerencsétlen idő volt, akkor így gondolkodtak, cselekedtek, de ez a felfogás most, 30 év mulva kiveszett (?) és *ha van még nyoma*, nincs többé a föld színén.

Konstatálja azután, hogy Hirschler életében nagy akadályt képezett, hogy tanári pályára nem léphetett, de ő sokkal nagyobb szellem volt, semhogy az teljesen terméketlenné tette volna; annyi azonban bizonyos, hogy a mellőzés *igazságtalanság* volt az ő tehetségére, veszteség a hazára, a tudományra, de főleg az orvosi világra nézve.

Majd arról a viszonyról emlékezik meg dr. Schulek, mely közte, és az elhunyt között fenállott, sok rokonszenvvel s e latin szavakkal fejezte be méltatását:

»Amice carissime! protector etiam, qui mihi lumen, ipse fuisti, lucem tantis debetis et quum aliquando verum perdidisti, per fortunam reddere po-

nis; et nunc cum lux tibi non deficiet, quia nobis mortuus es, lux aether et gratia. Vale amice!*

A gyászoló család iránt való részvétének a pesti izr. hitközség a következő levelében adott kifejezést:

»Néhai Dr. Hirschler Ignác ur ő méltósága gyászoló családjának, Budapesten. — Mély megilletődéssel és fájdalmas érzéssel vette hitközségünk és az egész magyar zsidóság a megdöbbentő gyászhirot, hogy azon nagy férfit, ki a hazai zsidó felekezet felvirágzása körül hallhatatlan emléket vivott ki nevének, kinek működése saját hitközségünk szellemi élete fejlődésében korszakot jelez: a fellendülés korszakát, — hogy e nagyérdemű férfit a halál kiragadta körünk-ből. — Szorult szívvel néztünk eléje a megdicsőült hosszas betegsége idején a vészes pillanatnak, mely bennünket örökre megfoszt személyes jelenlététől. És most, midőn a gondviselés a félve-félt csapást reánk mérte, rokonszenves részvéttel fordulunk azokhoz, kik az életben hozzá legközelebb állottak, hogy az ő fájdalmukat a magunkévá tegyük és vigasztaló szótunkkal törekedjünk enyhíteni keservüket. — Szolgáljon önöknek vigasztalásul ez a közrészvétel, melylyel fájdalmukban mindazon széles körök osztoznak, melyekben Dr. Hirschler Ignác neve akár mint személyes barát és jóttevő, akár mint a felekezeti ügyek, a hazai közérdek, a tudomány és közmívelődés lelkes képviselője és előmozdítója felejthetetlen emlékezetű marad. És ezek között első sorban a pesti izr. hitközség fogja mindenkor áldani és kegyelettel őrizni volt elnöke, nagyérdemű képviselője emlékét, ki mint zsidóságunk hű fia a társadalom magaslatain felekezetének odaadó munkása, szellemi érdekeink buzgó előharczósa volt. — Fogadják őszinte részvétünk ismételt kifejezését, melylyel maradtunk hitrokoni üdvözlettel — Budapesten 1891 november. 13-án — A pesti izr. hitközség elöljárósága *Deutsch* s. k. alelnök, *Goldziber* Ig. s. k. titkár.

Igen melegen emlékezett meg dr. Hirschlerrel az »Orvosi Hetilapban dr. *Markusovszky* Lajos min. tanácsos. Az egészen gyászkeretre fogott közleményből adjuk a következőket:

»Ugy tetszett a sorsnak, hogy én, ki annyival idősebb vagyok, Hirschler barátomnál, halálának tanuja legyek, hogy iskola- és munkatársamat a sirhoz kikisérjem. Elvesztettük benne orvosi rendünk egyik kimagasló kitünőségét, a szemészetnek, a magyar orvosi tudománynak egy előharczosát, a kultura emelésére irányzott lörekvéseinknek egy őszinte, iáradhatatlan előmozdítóját, közéletünknek egy tiszta jellemű erélyes és önzetlen bajnokát. — Engedjék meg tisztelt ügyfeleim, hogy e helyütt az Orvosi Hetilap hasábjain még egyszer és most örökre munkatársamtól búcsút vegyek.

Több mint negyven éve, hogy orvosi pályánk szinte elejétől fogva karöltve haladtunk, terveztünk, törekedtünk; kevés lapját üthetem én föl naplómuak, hol az ő nevével találkozom; találkozom én és találkozunk kar- és munkatársaink baráti körben és a nyilvánosság terén. Emlékezetes napok mind, kezdve azon kedélyes estélyeken, midőn Párisból hazatérve Balassának felszólítására az 50-es évek reánk nehezedett homályában, kis körben, lakásán az új — mikroszkopikus — vizsgálat módszerébe bevezetett, szellemes leveleivel az újvilág-utczai épületbe zárt orvosi intézeteink kiköltöztetésére az első rugót megadta. Fényes lapok azok, melyek az ő szemészeti működéséről szólanak, midőn rendelő szobáját s a gyermek-kórházát is szemészi iskolává alkította s az új szemészet vívmányait a szakember lelkesedésével demonstrálta; midőn ezen lapok szemészeti mellékletének szerkesztését elvállalta s 16 éven át, míg saját szemével el nem sötétült ernyedetlenül folytatta, midőn a pesti szegénygyermek-kórház ujjaalakításáért küzdött, fáradozott, a budapesti orvosegyesület lelkét, mint annak tagja, a pangás napjaiban előadásaival tartotta, mint elnöke vezette, az orvosi könyvkiadó társulat megalakításán vezetésével buzgalommal és szakértelemmel közreműködött; hitsorsosai kongresszusán férfit határozottsággal, körültekintéssel az elnök nehez teendőit vitte stb.»

Az életrajzi adatokat a lap külön cikkben mondja el, és szintén kiemeli azt, hogy Hirschler a magántanárságot konfessionális szempontból nem kaphatta meg.

Az orvosegyesületben dr. *Vidor* Zsigmond m. tanár emlékezett meg az orvosi tudomány veszteségéről s a következő beszédet tartotta:

»Testületünket rendkívül nagy veszteség, mély gyász érte. Dr. Hirschler Ignác kartársunk, ki 1851. óta tagja egyesületünknek hosszabb ideig titkára, később alelnöke, 1874—80-ig pedig elnöke volt, hosszas kínos szenvedés után mult szerdán meghalt. Egyesületünk körül szerzett érdemei e kartársunknak oly rendkívüliek, hogy ezekről itt megemlékezni behatóan nem lehet. Dr. Hirschlert egész nagyságában önök elé állítani egyesületünk évfordulójának ünnepélyes ülésére tartva fenn, most csak arra kérem a tisztelt kartárs urakat: méltóztassanak elhatározni, hogy jegyzőkönyvileg fejezzük ki fájdalmunkat a bennünket ért nagy veszteség felett. Egyszersmind indítványozom, hogy a jegyzőkönyv idevonatkozó része az elhunyt gyászoló családjával közöltesse, s a temetésén testületileg jelenjünk meg.»

Részvétiratot intéztek még a gyászoló családhoz: a pesti Chebra-Kadisa, mely nem akart lemondani arról a jogáról, hogy tiszteletli temetést rendezhesen; a pesti rabbiszeminárium, mely egyttal jelentette,

hogy gyászistentiszteletet rendez és elhunyt alapvető-jének emlékét márványköbe véseti; továbbá az izr. kézműegylet, a Concordia, a Poel Zedek stb. Ezenfelül az ország minden részéből érkeztek részvetnyilatkozatok, a külföldi lapok hosszabb, rövidebb jelentésben emlékeztek meg az elhunytól, s az erlangeni egyetem decanátusa levélbelileg csatlakozott a gyászolókhöz.

Annak jellemzésére, hogy a gyász milyen őszinte volt, megemlítjük, hogy utolsó útján, a főváros, a tud. akadémia, az egyetem, az országgyűlés képviselői stb. egészen a temetőig kikisérték az örök nyugovásra térlet.

Mint értesülünk, dr. Hirschler Ignác föltött az akadémián dr. Schulek tanár fog emlékbeszédet mondani, s emlékének az orvosegylet is hasonló mód szándékozik áldozni és életrajza megírására pályadíjat tűz ki.

— **Dr. Gruber Lajos** budapesti ügyvédet — mint azt már lapunk egyik előző számában jeleztük — Ő Felsője a budapesti kir. Törvényszékhez kir. alügyészsé nevezte ki. — Habár még fiatal jogtudós az, ki eme ritka kitüntetésben részesült, hogy a gyakorló ügyvédek sorából a királyi ügyészi állásra meghívott, mégis már fényes multra hivatkozhatik. Még mint egyetemi hallgató vonta magára a szakkörök figyelmét egy kiváló pályadíjat nyert munkával, mely a közigazgatási bíráskodással foglalkozik és mely még jelenleg is a legjelesebb mű e téren. Az egyetemi évek elvégzése után dr. Gruber különösen a büntető jogtudományának szentelte munkálkodását és azóta úgy a hazai, mint a külföldi szakfolyóiratokban számtalan kiváló értekezés jelent meg jeles tollából. Állandó munkatársa valamennyi hazai jogi szaklapnak és a Liszt-féle előkelő, német büntetőjogi szakfolyóiratnak, melyben nemcsak a magyar és osztrák, hanem még az angol büntetőjogi viszonyokat is ő ismerteti. Az utolsó időben a »feltételes elítélés« intézménye mellett kardoskodott a hazai és a külföldi szaklapokban is, oly sikerrel, hogy dr. Wlasits Gyula egyetemünk kiváló büntető jogásza egyik előadásában kiemelte, hogy dr. Gruber a »feltételes elítélés« intézményének több barátot szerzett, mint az egész Liszt-féle iskola. Ezen irodalmi működése mellett a jogászggyűlésen és a jogász-egyletben a vitákban élénk részt vett, a hol világos és elmés fejtegetéseinek mindig a legnagyobb elismeréssel adóztak. Az ügyvédi kamara, melynek Gruber legszorgalmasabb választmányi tagja volt, csak legutóbb is a büntetőtörvény reformjára vonatkozó javaslat elkészítésével őt bizta meg és e feladatának úgy a javaslat kidolgozása, mint annak néhány közgyűlésen át való megvédése által oly fényesen felelt meg, hogy a budapesti ügyvédi kamara még alig küldött fel kiválóbb véleményt a miniszterhez, mint ez alkalommal. — Mint gyakorló ügyvéd Gruber kiválólag bünperekben mint védő szerepelt és ily alkalmakkor mély tudománya, jeles szónoki képessége és éles ítélő tehetsége nem egy-

szer vonták a közfigyelmet magukra. — Lapunk olvasói előtt nem szükséges a mondottakon felül hangsúlyoznunk, hogy dr. Gruber, kinek a felekezeti viszonyokra vonatkozó számos kiváló munkálata jelent meg lapunkban, a zsidóságért mindig sikra szálló, melegen érző hitrokon Felemlítjük még, hogy Gruber nemes felfogású, liberális gondolkodású ember, kinek számtalan tisztelője és jó barátja van. Dr. Fodor Ármin albiróvá történt kineveztetése óta, kit Szilágyi miniszter ugyancsak a budapesti gyakorló ügyvédek sorából választott, alig keltett kinevezés a szakkörökben nagyobb meglepedést, mint dr. Gruber-é. Meg vagyunk róla győződve, hogy a nagy várakozásoknak ép úgy meg fog felelni, mint Fodor bíró, kinek az egész jogászközönség kivétel nélkül a legnagyobb dicsérettel és elismeréssel adózik.

Frug orosz költő kiüzetése.

Frug, a jólismert fiatal zsidó költő (az orosz yrikusok elismert legjelesebbike) vagy tíz éve jutott Szt.-Pétervárra. Mivel nem tette le a középiskolai vizsgákat, nem léphetett a főiskolába, ami szükséges arra, hogy a fővárosban való tartózkodás jogát megszerezze. Azonban irodalmi munkássága és a legkiválóbb orosz lapokban való közreműködése által ismeretessé válva, több tekintélyes zsidó és zszurnaliszta érdeklődött iránta. Nem lévén sem kereskedő, sem munkás, úgy érte el a Szt.-Pétervárott való tartózkodást, hogy beállott szolgának egy Warschawski S. nevű ügyvédhez, akinek törvény szerint (ami azonban azóta eltörölt a rendőrség) megvolt azon joga, hogy zsidó cselédet tarthasson. E lépés senkit sem aggasztott és rendőri hatóság sem akadt fenn azon a kettős foglalkozáson, amelylyel a fiatal költő egyrészt verseket irt, másrészt a gazdája csizmáját fényesítette; a magasabb hatóságok is szemet hunytak azon ut előtt, amelyen a költő elkerülte a törvényt. Sőt még annyira kedveztek neki, hogy megengedték neki, miszerint külön lakjék és nem a gazdája házában

Hanem ezen elrendezés rögtönösen végét érte és pedig a következőképen: Frug gazdája, Warschawski ur, annak legutóbbi utlevelét a prefekturától azon veres tintával az okmányra irt megjegyzéssel kapta vissza, hogy ennek tulajdonosa zsidó. (Ezt a szokást ujabban honosították meg.) W. ez ellen tiltakozott és panaszszal fordult a tanácshoz, e lépést törvénytelennek jelentve ki és kérve, hogy utasítsák a prefektus egy új utlevelét adni ki, olyat, mint minden más orosz alattvalóé a hit megkülönböztetése nélkül. Hogy a tanács mit határoz, az bizonytalan, de a hatást mindjárt érezhette, ha nem is W. maga, de szolgája, Frug, a költő.

Ugy esett, hogy az utóbbi ugyanez időben kérte utlevelének megújítását és számítva a prefektus jóindulatára, remélte, hogy ezt úgy, mint szokás, megkapja. De, meglepetésére, ehelyett ezt az értesítést kapta, hogy Szent-Pétervárt 24 óra alatt el kell hagynia és egy tit-

kos rendőrt rendelték ki annak megvigyázására, hogy Frug nem késedelmeskedik-e, amely esetben eltolonczolták volna.

Pár nappal később a lapok megírták, hogy Frug Odessába ment látogatóba; nem adták elő távozásának valódi okát. (»Darkest Russia« 5. szám.)

T Á R C Z A.

A polihisztor.

Ne higgyék, hogy a heidelbergi egyetemre járt. Azt se, hogy egyáltalán meritett valaha a bölcsesség egy ilyen nyilvános kutjából. Egyszerű, becsületes mesterember ő, aki színét se látta a hétpecsétetes ajtónak, melyen a tudósok évezredek óta kopogtatnak. Csak úgy félfüllel hallotta, hogy a föld forog a nap körül, meg hogy minden út vezet Rómába. Mégis polihisztor.

Együtt éljük az életet. Az én huszonnégy éves pályafutásomon töméntelen sok könyv került a kezem ügyébe. Elolvastam mind. Iskolatársaim engem használtak föl Conversationslexikon-nak s irodalmi dolgokban különösen orakulum voltam. A mi házi orvosunk nem csekély jóvoltára éjszakákat loptam a rengeteg, testes fóliánsok mellett, melyekből a tudományok anyja, a filozofia beszélt hozzám. És ez a becsületes, öreg ember megfizette az orvost is, a petroleumot is és bizonyos áhitattal tekint mindig reám Imponálok neki az én tudományommal. Ha elmondja nézetét valamely dologról és én az ellenkezőjét vallom helyesnek, rögtön elhallgat. Meghajol az én tekintélyem előtt

Istenem, hogy megnöttem! — Valamikor egy szöske kis fiu kotorázott ennek az embernek szép, fekete hajzatában és hallgatta az ő pajkos gyereknótáit, aranyos tündérmeséit. Majd egy roppant önérzetes kis iskolás fiu vitte nagy fontoskodással az iskolába az ő vékony könyveit és annak a nagy embernek a térdén korrepetálta a leczkéit. Az a kis fiu jobban bámulta az ő tudását, mint a tanítóét. Aztán, aztán egy rakonczátlan, higanyvérű tiz éves gyerek elkeseredésében összeszorította a fogait és sirt tehetetlen dühében, mikor az az ember nádpálczával a kezében odafogta őt egy iszonyatosan vastag könyvhöz, olvastatta vele a négyszögletes ákom-bákomos hieroglifeket (jobbról-balra) és belé verte makranczos fejébe szóról-szóra az olvasottak értelmét. Iszonyatos kin volt ez a kurzus a héber nyelvből a tradícionális ősi methodus segítségével s elég volt kifejtetni ezt a szót: biblia, hogy az az ugrifüles suhancz kijöjjön a sodrából.

Azóta a szöske gyerek fejelága benőtt, a haja megfeketedett és a lelke kiszáradt. Az a fekete haju férfiu most egy fehérhaju, fehér szakállas öreg ur, akinek kezében reszket a nádpálcza, de a foga és lelke ép még. Kinöttem az ő fegyelme és az ő oktatása alól. Sőt én kerekedtem fölül. Az én huszonnégy évem peszimis-

tává tett, ő még mindig optimista. Már pedig a peszimizmának nagyobb a tekintélye. Ugy látszik, mintha mélyebben tekintett volna az ember az élet miszteriumaiba; ha nem izlik neki az étel, mintha izlik neki. És van a tudományosságának látszata a kékkarikás szemeken, a beesett orczákon. Hiszen ennek az egészségnek, amit az ember fölálodoz, csak van ára! A kincs, amelynek birtokába az ember életének egy része fejében jut, csak kárpótolja az elveszett évekért!

Szegény öreg, ha tudná, micsoda sarlatánnal ül szemben esténként az asztalon. Ha tudná, hogy aki neki imponál, irigyli az ő tudását és ezt a plasztikus, harmonikus életfölfogást, melyben e tudás fölolvad. Ha tudná, hogy amikor tiszteletteljesen hallgat el az apodiktikus bizonyossággal oda vetett nyilatkozat előtt, egy üres, értelmetlen frázis előtt hajolt meg: talán kedve volna újra ahhoz a nádpálczához nyulni és kivenni előbb a fejéből a tudományfoszlányokat, aztán beléje verni ismét annak az iszonyatos nagy könyvnek minden ákombákomját.

Közeljár hozzá gyakran. Szeretne valamit ismerni abból a világból, melyben az én gondolataim járnak. Előszedi az én filozofusaimat és végig betüzi áhitatosan az ő pápaszemén keresztül. S ilyenkor elnézem, amint a könyvet két kézre fogva maga előtt tartogatja és ajkával hangtalanul morzsolja le a sorokat. S látom aztán, hogy csóválja a fejét, hogy bólogat véle, hogy húzza föl a szemöldökeit és kérdően tekint reám. Majd meg is szólal. Olyat mond, amit nem értek. Egy héber cizitátumot a bibliából, amelyet aztán szavanként lefordít.

— Látod, négy ezer esztendővel ezelőtt mondta ezt már ez és ez a próféta.

Majd leteszi a könyvet és így szól:

— Bocsáss meg fiam, ha valami bolondot mondok, hiszen nem értek hozzá. De ugy látom, hogy bármiként gondolkodjanak is a filozofusok, mégis csak az ó-testamentumra lyukadnak ki. Amit ezek a tudósok elmondanak a substantiáról, az absolutumról, az akaratról, meg a tudatról, ez mind meg van mondva a bibliában az Egy Istenről, kinek a neve dicsértessék.

S legyen az a könyv társadalom tudományi, ethikai, büntető vagy magánjogi, mindig készen áll az ő cizitátumával a bibliából. Nincs az az igazság a földön, mely abban a könyvben meg nem volna már írva. És az én öregem ezt a könyvet tudja könyv nélkül és azzal a tudásával hozzá szól mindenhez.

S milyen szép, milyen egységes ez a tudása. Egy érzelmes alaphangja van, mely mint valami láthatatlan, kellemes fluidum árasztja körül az egésztestet. Ott függ szeme a kék égboltozaton, míg lábai bizton járnak a földön. S én az én tenger könyvből összeszedett morzsáim mellett éhen, szomjan veszek, délibábon csügg a tekintetem és azt kergetem a végtelenig. Az én tudásom, rideg, lelketlen józanság és ingatag bizonytalanság. És elgondolom gyakran, hogy mennyivel tudósabb volnék, ha öregemnek sikerült volna belém verni annak az egyet-

len, csudálatos könyvnek a tartalmát. Ha lett volna annyi eszem akkor, mint amennyi van most, akkor teljesedett volna az ő titkos óhajtása. Nem ettem volna végső kétségbeesésben szalonát, hogy diskvalifikálva legyek a papsághoz s egy helyett két polihisztor ülne most esténként egymással szemben.

Igy azonban két ember ül az asztal mellett, mind-egyik más más világgal a lelkében, s ezek közül az öregebbik nem tudja, hogy a másik tudománya iránti bámulat — kö'csönös.

Kóbor Tamás.

A s i r k ő.

— Igaz történet. —

Csak a haldokló beteg nehézléleketvétele hallatszott a félig lefűgyöngyözött szobában és az öreg Izsákné elfojtott zokogása.

A »Chevra-Kadisa«, a szent társaság tagjai már elmondták volt a szokásos imádságokat; más teendőjük most már nem volt, mint megvárni a pillanatot, mikor az öreg Izsák örökre behunyja a halálküszölemtől lassan-lassan elhomályosodó szeméit.

Sokáig kellett várniok. A hatvanhét esztendő öreg ember nehéz munkát adott a halál angyalának; ajkai egyre a zsidó vallás egyetlen dogmáját, a »halljad Izrael« mormogták, majd azt a szentírásbeli mondatot recitálta, melynek első betűje az ő nevének kezdőbetűjével azonos s a mely mondat tudása nélkül zsidó monda szerint sokkal nehezebb az örök üdvösség elnyerése.

A beteg ágya mellett két fiatal ember állt, az öreg Izsák fiai. Mint a bibliabeli Izsák két fia, úgy ez a két fiatal ember is mind külső megjelenésre, mind jellemre nézve nagyon különbözött egymástól. Chajim, az öregebbik, szelid tekintetű, halovány arcú fiatal ember volt; meglátszott rajta a »jósev óholim«, a talmudtanuló, míg Szimche, a fiatalabbik, elvadult arcú, mérsáros forma embernek látszott, kinek kemény vonásai és sötét szemei a »ben szórert«, a féktelen indulatu fiatal embert látszottak elárulni.

Az öreg Izsák abbahagyta a »halljad Izrael« reczitálását és végső erőmegfeszítéssel fiai felé fordult. »Hozzad, Chajim fiam — szólt elhaló hangon — semmi szavam nincsen. Te megmaradtál az igaz uton s így isten áldása fog kísérni mindenhová. De neked, Szimche fiam, még egyszer és utóljára lelkedre kötöm, hogy a jó utra térj. Halljad, fiam, hogy mit mondok, én, a te haldokló apád. Ha rossz leszel, elkárhozol még itt lent a földön, míg ha bűneidet megbánod és jó utra térsz, én kiszállok a sírból s megoltalmazlak.«

Az öreg Izsák visszahanyatlott a vánkosra, még egyszer-kétszer hörgött, aztán nem mozdult többé a gyenge, behorpadt mellkas. A Chevra-Kadisa emberei pelyhet tartottak a mozdulatlan ember orra alá, hogy meggyőződjenek, vajjon már meghalt-e, s mikor látták,

hogy a pehely nem mozdul, kihuzták a kimult feje alól a vánkosokat, megfogták a halottat és kiterítették az ágy mellett a szalmával behintett padlóra, aztán meggyújtották a mécsest, kinyitották az eddig gondosan zárva tartott ablak egyik szárnyát és eltávoztak.

— Elmult a temetés, el a hét gyásznapi, el a »selóim« ideje, a mély gyász első harmincz napja. Chajim az ódon foliansok fölött görnyedt, tanulmányozta a misnát meg a gemorét az összes hozzávaló kommentárokkal, míg Szimche, annak daczára, hogy kabátján ott volt a »Kerió«, a gyászjel, mindig csak a csapszékekben időzött, magaszörű emberekkel borozgatva, kártyázva. Hogy templomba is kéne menni, apja lelki üdvéért a szokásos imádságot elmondani, arra nem is gondolt Chajim, kinek lelke mélyében fájt az elzüllött öcsés magaviselete, minden reggel és minden este kérve kérte a kegyetlen testvért, hogy jöjjön a templomba »Kadis«-t mondani, de Szimche rendesen csak nyersen válaszolt, mondván, hogy az ő Kadisáért úgy sem ad az uristen semmitsem.

— Jöttek, multak a hónapok, bekövetkezett a nagy év, az 1848-ik. Abban a kis tiszamelléki faluban is, melyben Szimche élt, megérették az emberek, hogy mit követel az elárult haza. Nemes láz fogta el a kedélyeket, s az a szózat, mely a Mátraaljától a Bánátig, a Székelyföldtől a Balatonig végighangzott, visszhangra talált Györgyén is, hogy tette készítse az embereket, a minden oldalról megtámadt, mindenkitől elárult hon megmentésében segédkezet nyújtani. Ur és paraszt, keresztény és zsidó, öreg és ifjú: a hazáért éreztek, s tette vágyva, nem várták be, míg értők jönnek, hanem kiki kaszát, vasvillat fogott s ment be Jászberénybe honvédnek. Szimche is elment. Az akkori idők fuvallata csudákat művelt; az elzüllött, elvadult egyéneket is nemesen érző emberekké változtatta át.

Szimche jól vitelte magát. Az a háború, melyet a magyar nemzet 1848—49-ben viselt, nemcsitő hatással volt küzdőire. Az az egy év mélyebb menő eredményel járt, mint a leggondosabb nevelés.

Szimche lelkében is felülkerekedtek a jobb indulatok. Ne csodálkozzék ezen senkisé. Ha az ember mindennap maga előtt látja a hálált, akkor sajátságos érzés vesz erőt rajta. Magába száll, anélkül, hogy álmódzóvá lenne; visszapillant a multra s egyszersmind a jövőbe néz; számot ad magának eddigi életéről s ha csak végkép ki nem veszett belőle az istenben való hit, akkor arra is gondol, hogy talán már a közel jövőben számot kell adni eddigi életéről más valakinek is, nemcsak önmagának.

Szimche olykor vissza-visszagondolt előző éveire s gondolkodás közben egyszerre csak észrevette, hogy fáj neki valami. Nem egyedül az nyomta a lelkét, hogy istentelen, tivornya életet élt, hanem még más valami, ami nem engedte, hogy belső békesége helyreálljon. Vajjon mi lehetett az?

Reggelre megtudta. Az apján ejtett sérelem volt, ami nem engedte, hogy lelki egyensulya visszatérjen. Álmaiban megjelent neki az öreg Izsák, fehérén, halott ruháiába burkolva s szelid hangon számon kérte tőle — a Kadist.

Kadis, Kadis! E szóban rejlett Szimche büne, ez volt az a más valami, ami nem engedte, hogy belső békessége helyreálljon . . .

. . . Pár nap óta ködös idő járt, de a magyar hadsereg, mely a Duna-Tisza közt operált, szünet nélkül menetelt. Innen oda, onnan ide; legfőlebb a tisztek tudták, hogy hol vannak; a legénységnek fogalma sem volt róla.

Egy tavaszutói estén a zászlóalj, melynél Szimche szolgált, a szabadban táborozott; az előőrsszolgálatra kirendelt csapatok közt Séimche százada is volt. Ő maga tábori őrsre volt kirendelve nyolcz honvéd közvitézzel együtt.

Szimche volt a tábori őrs egyik vedettje. Nagyon csendes, szomorú helyre rendelték; zsidó temető volt, hol lábhoz tett fegyverrel őrt állt; falusi zsidó temető, mely disztelenségével, szomorúságával a világ mulandóságára emlékeztet és amely a legfelvilágosodottabb embert is a tulvilág misztériumaira gondolni készíti.

Szimche ott állt a temető szélén, szemé az előtérpet kutatta, de lelke máshol időzött. Az esti ködben, szürkületben fehérlő sarkövek apja sírját juttatták neki eszébe, apját, kinék irányában olyan kegyeletlen volt, hogy még az érte mondandó halotti imát, a Kadist is megtagadta.

Vajjon nem lehet-e azt a hibát jóvá tenni, apja máncseit kiengesztelni? Most még van idő, míg holnap már késő lehet; ki tudja, nincs-e ő is holnap ott, hol az apja.

Szimche lelke otthon járt a kis faluban. Esti nyolcz óra lehetett; látta szeméi előtt a zsidó hitközség párányi imaházát, benne tíz-tizenöt öreg embert, aztán látta, amint az esteli imádkozás befejeztével Chájim oda áll a frigyháza elé és hangosan imádkozik.

És Szimche odaképzelte magát a bátyja oldala mellé és egyszerre az ő ajkáról is hangzik a Kadis: »Jiszgadal vejszkádas semé rabó« — magasztaltassék és szenteltessék az Ur neve.

Mínta az Ament nem az imaházban lévők, hanem ott fent az égben mondták volna rá.

Éjfél felé járt az idő. Megint Szimche volt a vedett, de most nem volt ideje elmélázni a multakon; a jelenre kellett gondolnia, mert támadást vártak a közel táborozó ellenséges csapatok részéről.

A hely, hol Szimche állt, egészen védetlen volt. Sajátságos; előbb nem vette észre, csak most tűnt föl neki, hogy milyen veszedelmes, exponált helyen teljesítette kötelességét. A legelső golyó, melyet feléje röpítenek, okvetlenül eltalálja. Vastagabb fa vagy földtöltés

nem volt a közelben, így hát egy széles márványsarkó mögé húzódott, mely tőle pár lépésre fehérett s melyet előbb nem vett észre. Jól tette. Mert már a legközelebbi pillanatban lövések dördültek el és Szimche érezte, hogy az egyik golyónak a sarkóba kellett ütődnie, mert a márvány megtántorodott az erős lökéstől és nagyott kongott. Ott, hol előbb állt, rezgett a magas fű a rajta keresztül ment golyóktól. A sarkó volt az élete megmuntója.

— Az ellenséget a tábori őrsök erélyes sortüze visszariasztotta, ismét csendes és sötét lett a táj. Szimche, mintha mi sem történt volna, megint ott állt a széles sarkó mögött és bámult ki az éjbe, a homályba.

Multak a perczek, Szimché és az egész tábori őrséget felváltották, majd hajnal felé megint kirendelték ugyanarra a pontra, a szomorú zsidó temető szélére.

A nap még nem tűnt föl ugyan a láthatár mögött, de azért elég világos volt már, hogy Szimche annak a sarkónek a feliratát kibetűzhesse. A sarkónek következő héber felirata van:

פ"נ
איש תם וישר
גדול בתורה וביראה
מה" יצחק בן יהודית
נפטר ז' אלול תרז לפ"ק

Azaz: Itt nyugszik a szelid lelkű, jámbor, tudós és istenfélő

Izsák fia Jehudisznak

Meghalt Elul 7-én 5607. évben.

A sarkó, mely Szimche életét megmentette, saját apja sarkóve volt.

Szimche elmélázott. Eszébe jutott a bűnbánata és az a Kadis, melyet tegnap este innen alig pár lépésnyire apja lelki üdvéért mondott és eszébe jutott az az utolsó szó is, melyet haldekló apja hozzá intézett: »ha bűncidet megbánod és jó utra térsz, én kiszállok a sírból és megoltalmazlak.«

Bruck Gyula.

ARNSTEINER ÚR HÁZTÜZNÉZŐBEN.

Elbeszélés.

(20)

Irta: **KOMPERT LIPÓT.**

VIII.

— Száli, lányom, beszélhetsz te nekem akármit, én mégis csak azt mondom, hogy neked nincs rendben a szénád — szólt este a tollfosztó asszony, miközben rendes dolgával foglalkozott.

— Anyám, ugyan mit akarsz rám diktálni — esendült a már többször említett csodatékony zuglóból a meglehetősen neheztelő hangon tartott szó.

A tollfosztó asszony éppen egy rakás kész tollat tett félre; ezért nem felelt nyomban, csak mozgatta az ajkát, mintha beszélne, ami nála mindig a megszólalás előhírnöke volt.

De kis vártatva mégis megjött a szava:

— Tudod, Száli, lelkem, én ott is látok, ahol másnak a szeme nem fog, és hallok, mikor másnak füle süket. Hogy miért? Hát, én istenem, csoda ez mikor egész életem folyamán olyan sok hallani és látnivalóm akadt, amit szólanul kellett fogadnom, hogy egészen hozzászoktam a szememnek és fülemnek más emberektől eltérően való használásához?

— Anyám, én csak azon évődöm, hogy gyerek koromban nem tanulhattam többet — hangzott a válasz a szögletből — most legalább nem nézhetnének le.

— Hát téged lenéznek? — szólt a tollfosztó asszony a szokottnál hevesebben. Mivel azonban e hirtelen fölfortyanás hatása a könnyű szárnyu pihék körtánczában nyilvánult meg, halkabban folytatta. — Már bizony furcsa beszéd ez, te gyermek, mikor alig vagy 17 esztendő.

— De mikor az ember tizenhétéves korában csak a nagy »S«-ig jutott, akkor is anyám? — zendült elő a csodatékony sarokból a fájdalmas szó.

A tollfosztó asszony, mielőtt beszélt volna, megint csak az ajkát mozgatta. Egyellenpihe sem szállott el helyéről. Talán lelkében is ilyen nagy volt a nyugalom? Ugy tetszett, hogy nem; megnevezhetlen keserűség érzett ki a szavából, amint szólt:

— Rólam sem állt megírva a Sinai hegyen, hogy öreg napjaimra tollat fogok fosztogatni Atyád, az isten nyugosztalja szegényt, szép kis pénzeceksét kapott velem, de 'sajna' nem igen tudott vele banni. Ha azt mondta neki az ember, hogy: Te, Majer, miért nem mégysz oda, meg oda, ott lehetne valamit keresni, hát akkor ugyan oda ment, az igaz, de egy fitying nem sok, annyit sem hozott haza. Pedig is nem volt olyan tedd ide, tedd oda ember, hogy a haló porában is bocsássa meg a szavamat. De más valaki mindig előtte járt. Ugyan, hogy mehettünk volna valamire? Mindig azt leste szegény, hogy mint annak a prágai vaskereskedőnek, neki is helyébe hozzák az ócska vasas ládát, melyet, mikor születött, csupa merő szinaranyat talált benne. És aztán még az is kisült, hogy a paraszt, aki a ládát a helyébe hozta, nem volt más, mint Éliás próféta jó maga. No mi hozzánk ugyan be nem kukkantott Éliás próféta s alig vettük észre s apádnak a batyuhoz meg füttyülőhöz kellett nyulnia. Van, van ugyan példa arra is, hogy egyik másik ember a batyu mellől cseperedett fel; a nyulbőröske sokszor már nagy házat is hajtott. Hát én nem is akarok gonosszat beszélni, hanem azt mégis csak el kell mondanom apádról, békességgel nyugodjék szegény, hogy a feleségéről meg a gyerekekről jobban gondoskodhatott volna.

A pihék az utóbbi szavakra mozgolódni kezdtek és egy-egy itt is ott is, leröppent az asztalról, avagy a gyertya lángjánál fejezte be rövid pályafutását. A

belső izgatottság, ámbar az öreg asszony ajakán alig-alig nyilvánult meg a hevesebb lélekzetvételben, még is szokatlanul nagy erő volt a könnyű jószágnak.

— De nem beszélek többet — szólt a tollfosztó asszony a maga mentségére és szava a leghalkabb suttogásba enyhült. — Mért nem volt szemesebb? Vajjon nem vihette volna-e ő is annyira, mint Winterfeld Lázár, aki szintén nyulbőröcskén kezdte? Hol áll az megírva, hogy Winterfeld Lázár leányának fejébe Arnsteiner tanár ur tölcésérel öntse a tudományt és az én gyermekem megrekedjen az »S«-nél. Azt kérdem én, hol van ez megírva?

Ezuttal rettenetes veszedelem támadt a pehelyben; egy pillanatra szinte elsötétült a gyertyafény, ezer pillangó kavargott szerteszét és a világért sem akartak az asztalon összesimulni. De ez még hagyján, hanem a tollfosztó asszony e kis lázadókkal szemben még csak a színét sem mutatta megszokott gyöngédségének. Ellenkezőleg; föllobbant érzelmének hatása alatt félretett minden kiméletet, mely második természetévé vált és számos év után talán ez volt az egyedüli eset, hogy olyan hangulatba bevonta magát, melynek titkos műhelye nem fért meg a lelke mélyén, hanem fönnszóval, nagy hangon ajkára kíváncsozott.

— Egyszer már én is hadd jussak szóhoz — zsörtölődött tovább — elég soká hallgattam. Legalább a gyerek számára mért nem tett valamit félre az a Majer (uram bocsá'). Miből tanítottam volna? Nem nagy keservesen kerestem-e a betevő falatot? De ő (isten nyugosztalja) szép csöndösen belefeküdt a sirjába és avval elvetette a gondját. Bánta is ő, hogy lesz, mint lesz? Ha azt kérdezték tőle: »Mayer, mért nem vásároltál valami jóra való holmit?« — ő csak nevetett hozzá. Egyszer plane — el nem hinné az ember, mi mindenbe belebotlott — egyszer mondom ócska könyveket hozott magával haza, melyeket valami öreg plébánostól vett. Azt hittem, hogy ijedtemben menten végem lesz. — »Mayer« kiáltottam rája, — mihez fogjunk ezekkel az ócska könyvekkel, ugyan ki veszi meg őket?« És ő ugy nevetett erre, hogy még most is a fülemben cseng. — »Az ócska könyvek is jók valamire — mondá — különben mér engednék őket ócskává lenni? Minél ócskábbak, annál többet érnek. Az ember felrakja őket a padlásra s mennél tovább fekszenek ott, annál nagyobb lesz az értékük.« És én halgattam, hát lehetett-e evvel az emberrel (bocsássa meg a haló porában) beszélni? A könyvek még most is ott hevernek a padláson, azt hiszem még az egereknek sem kellett. Ilyenek voltak az üzletei, hanem azért a szive olyan volt, (az isten nyugosztalja szegényt) mint a tiszta szinarany)

(Folytatása köv.)

Hazai hírek.

— **Komoly-e vagy tréfa?** Csak lapunk mult-heti számában panaszkodtunk, mily keveset tett még eddig a magyarországi zsidóság a megmérhetetlen és a világtörténelemben páratlan szerencsétlenséggel szemben, mely ártatlan oroszországi hittestvéreinket sujtotta, de azzal a segélyezéssel szemben is, melyben őket más államok zsidói részesítik. Felpanaszoltuk, hogy eddig mindössze alig 140.000 frt gyűlt egybe, minél fogva utaltunk a gyűjtés megisméltetésének szükségességére, mi részben már meg is történt. A 140.000 frtba beleszámítottuk a nem egészen 17.000 frtot, melyet az orthodoxok (ebben is elkülönítették magukat) gyűjtöttek és mely a pozsonyi főrabbi urnál őriztetik. Szégyenletesen kevés 123.000 frt, de hát 17 000 frt még ennél is jóval kevesebb. Különösen ha meg-gondoljuk, hogy az orthodoxia számszerint a magyar zsidóság felét teszi, egyenesen megütközőnek mondható a szegényes eredmény. De azért mi történt? Ösz-szejöttek a lefolyt héten a podmaniczky-utczai ortho-dox irodában a pozsonyi, pesti, nagyváradai, abauj-szántói, püspök-ládányi, m-szigeti és paksi orthodox főrabbi, továbbá a pozsonyi, pesti, nagyváradai, sze-redi, lasztoméri, kisvárdai, deési és királyhelmecki orth. hitközségi elnökök és nagy tanácskozást csaptak — nem aziránt, hogy mi uton kellene megindítani újból az oly sovány eredményű gyűjtést, hanem aziránt hogy — a gyűjtött összeggel hova tereljék a kivándor-lás áramlatát? Lipschitz Lipót abauj-szántói főrabbit és Ullmann Izidor nagyváradai orthodox elnököt meg is bízták, hogy a nagy kérdés megoldása czéljából Berlinbe és Amsterdamba utazzanak az ot-tani segélybizottságokhoz — és mindezt a 17.000 forint okáért! — Az urak elhihetik, hogy sem a német, sem a holland segélybizottságnak csepp kedve sincs — bo-londozni. — Tettek volna inkább össze az összegeket, mikbe a szent uraknak a podmaniczky-utczai buesu került és szaporították volna vele a gyűjtés eredmé-nyét. Különös különben, hogy az urak tudják, hogy Berlinben és Amsterdamban segélybizottságok állanak fenn, és arra mindamellert nem jöltek rá, hogy hova lehetne eljuttatni gyűjtésük kolossális rezultatumaikat! — Felhívjuk különben és nemcsak orthodox testvéreink figyelmét lapunk mai mellékletén közölt, a berlini se-gélybizottság titkárának, Fran z o s-nak két beszédére, melyből megtudják, hogy van, fájdalom nagyon bősé-gesen van hely, lová a pénzeket beküldhelik, anélkül, hogy Berlinbe, vagy Amsterdamba kellene utazni.

— **A fővárosi községi választások**, melyek a mult pénteken és szombaton folytak le, habár nem is végződtek olyan eredménnyel, melyet a mi felekezetünk szempontjából teljesen arányosnak mondhatnánk, mégis elég kedvezően ütöttek ki. Inkább a minőség mint a mennyiség az, mely megnagyit s különösen az az

erkölcsi siker, hogy a választott városi atyák közül dr. Kohn Sámuel, a pesti hitközség rabbija volt az, aki a legtöbb szavazatot (1260) kapta. —

A minket érdeklő eredményt a következőkben adjuk: Az első kerület nem választott zsidó városatyát, sem rendes, sem póttagot.

A második kerületben megválasztották Erneyei Mórt póttaggá 378 szóval.

A harmadik kerületben rendes taggá lett: budai Goldberger Samu (719) Augenstein Sámuel (391) és dr. Stern József (388) szóval, póttaggá pedig dr. Rakonitz Gyula.

A negyedik kerület egy póttagot választott, dr. Eulenberg Salamont 548, szóval

Az ötödik kerületben rendes tagokká lettek: dr. Mezei Mór, 684, dr. Stiller Mór 681, dr. Adler Zsigmond 627, dr. b.Ullmann Pál 614 és Tottisz Adolf 611 szóval, póttagokká pedig: dr. Kohn Henrik 570 és dr. Darvai Fülöp 509 szóval

A hatodik kerületben megválasztották rendes taggá dr. Löw Tivadart 837, dr. Fülöp Károlyt 822, Popper Istvánt 790 és Schweiger Adolfot 780 szóval.

A hetedik kerületben rendes városatyákká lettek: dr. Kohn Sámuel 1260, Ehrlich S. Gusztáv 1231, Balázs Mór 1004 és Popper Armin 884 szavazattal, Dózsa Kálmánt pedig 905 szóval póttaggá választották.

A nyolczadik kerületben rendes taggá választották dr. Kiss Józsefet 1132 és Winter Lajost 1002 szavazattal.

A kilenczedik kerület nem választott zsidó városatyát.

A legtöbb adót fizetők közül a következő felekezetünkbeli városatyákat választották: Atlasz Sámuel 6716, Brüll Lipót 8859, hatvani Deutsch Bernátot 8815, dr. Friedmann Bernátot 8872, Földiak Gyulát 6572, Grünbaum Miksát 8072, dr. Gonda Ignácot 6699, cs. Herzog Pétert 8900, dr. Heltai Ferenczet 6985, dr. Hüvös Józsefet 5015, Kohner Ágostont 8908, Kunewalder M. L.-t 8911, Kann Emanuelt 8832, Lederer Sándort 8771, Mandl I. Ignácot 8718, Müller Vilmost 8978, dr. Mezei Sándort 8855, dr. Neumann Rafaelt 8722, dr. Neumann Armint 8046, Stern Mihályt 8915, dr. Tatai Adolfot 8092, Tiller Sámuel 8917, Wellisch Alfrédet 6710 és Weisz Bertholdot 7268 szavazattal. — Póttagokká lettek: Abeles Zsigmond 7426, Bacher Jakab 6855, dr. Keleti Gyula 4922, Kunvári Fülöp 6965, dr. Lichtenberg Kornél 6894, dr. Mandel Pál 7087, Politzer Gusztáv 6946, Quittner Zsigmond 7231, dr. Salgó József 790, Wodianer Fülöp 5688, Weisz Fülöp 7209, Wodianer Arthur 4794 és Wolfner József 7611.

— **Dr. Hirschler Ignác emlékére** az országos rabbiképző intézet f. hó 26-án délután fél négy órakor gyászistentiszteletet rendez az intézet templomában.

— A pesti izr. hitközség választmányának legutóbbi ülésén Deutsch Sámuel alelnök a következő adományokat jelentette a választmányának: Szegények segélyezésére hatvani Deutsch Bernát 300 frtot, Wahrmann Sándor 200 frtot, Klein Nándor és Wolfner Lajos 100—100 frtot, Kramer Jakab 25 frtot; az iskola alap javára Schweiger Márton és Wahrmann Sándor 500—500 frtot; a talmudtanintézetnek Wahrmann Sándor 50 frtot, Goldberger Sámuel fiai 20 frtot és a nyugdíjintézet számára Wahrmann Sándor 50 frtot adományoztak.

— Szép czélú de botrányos lefolyású gyűlést tartottak czeplédi atyánkfiai f. hó 15-én a zsinagógában. Összejöttek, hogy határozatot hozzanak afőlött, építsenek-e új templomot, vagy sem. Hogy a mostani templom nem felel meg sem a hívek számának, sem a község mostani viszonyainak, az tisztán áll mindenki előtt Czepléden, a kérdés csak az volt — és ezt tette fel — a helyzetet, de az új templom szükséges voltát is ismertető beszéde után, Váradi Dávid, hitk. elnök, — hogy elhatározhatják-e magukat a hitközségi tagok a nagy áldozatra, mit egy új templom építése megkövetel. A hitközség bebelében fennálló opposzició erre éktelen lármát kezdett, a tanácskozást minden áron más tárgyra akarta terelni, és mint-hogy ez nem sikerült, a vezérek fenyegetésekre, durva cáromkodásokra adták magokat, sőt a botrány főembere a hitközségi elnököt lerántani igyekezett helyéről. Dr. Feldmann József rabbi erre az almemorra rohant és halálsápadtan a hely szentségére figyelmeztette a lármázókat, összetett kezekkel kérve őket, hogy ne tegyék ki a községet annak a szégyennek, hogy azt mondhasák majd róla: ime a czeplédi zsidók önmaguk gyalázzák meg szentélyüket. A rabbi azonban hirtelen fenyegető öklöt látott szemei előtt, melynek tulajdonosa durván rárivalt, hogy hallgasson, mert különben . . . Schwarz Ignác malom-igazgató mindenesetre igen jól tette, hogy ekkor már értesítette volt a rendőrséget, és szint oly helyesen cselekedett a hitközségi elnök, hogy az ülést felfüggesztette. Többen restelve és szégyenkezve távoztak, a gyűlés zöme azonban szünet után rendőri assintenzia mellett mégis leszavazott. A templom építése mellett 47-en, ellene 13-an szavaztak. A szégyenletes botrány előidőzői tulajdonképpen szintén akarják a templomépítést, de mégsem akarják, — mert Váradi és pártja akarják. Nincs elég kemény szavunk, melylyel az ilyen mélyen megszegyenítő jelenetek előidőzőit érdemük szerint illethetnők. Meggyalázzák nemcsak saját magukat, de esorbát ejtenek a testületen is, melynek tagjai és ezt annál inkább fájjaljuk, mert a czeplédi hitközség eddig csak jó hírnévnek örvendett.

— Rabbibeiktatás Gyula-Fehérvárott. A gyula-fehérvári hajdani országos rabbiszékét — mint levelezőnk írja — f. hó 12-én foglalta el Fischer Sán-

dor, a f. évi szeptember 1-én megválasztott új rabbi. Az Arad felől érkező vonatot a vasuti állomáson az egész előjáróság, tanítókar s nagy község várta, s a megéljenzelt főrabbi hosszú kocsisorból álló kísérettel hajtatott a község házába. A tanácssteremben dr. Nálhán Bernát városi főorvos, előjárósági tag üdvözölte az új lelkipásztort, s beszéde során lendülő szavakkal méltatván a történelmi nevezetességű régi hitközség rabbiállomását, sok szeretetreméltósággal azt állította, hogy az új főrabbi méltó utódat nyertek, ki Gyulafehérváron való többszöri időzésével előre megnyerte hívei rokonszenvét és olyannak bizonyult, ki teljesen tudatában van hivatásának. A főrabbi erre megköszönte a szives fogadtatást, melyben ő és családja részesült. Duldner Ignác hitközségi jegyző, rövid néhány szó kíséretében átadta a rabbilevelet s a hitközségi előjáróság és a tagok, élükön Jónás Adolf elnökkel a község által szépen berendezett rabbilakásba kísérték az új lelkipásztort. A tulajdonképpeni beiktatás délután 1/4 órakor történt meg, a fényes kivilágítású régi zsinagógában, hol a résztvevők meghívásra jelentek meg. A főrabbit mennyezet alatt kísérték lakásáról a zsinagógába a mincha imához, melynek énekes szertartásos részeit Duldner József főkantor karral végezte. A belépő új lelkipásztort a »Boruchhabboh«-imával fogadták. A székfoglaló beszéd a mincha-ima végeztével került sorra, s alapigéje a következő volt: »Holóch jelech uvóchó nószé mesech hazzóra, bó-jóvó berinnoh nószé allumószov.« A főrabbi e szerint a magvetőhöz hasonlította magát s kérte a mindenhatót, hogy az általa szétszórta magvak gazdag kalászt teremjenek. A tartalmilag és alakilag egyaránt kiváló szónoklat folyamán Fischer főrabbi sok találó képben megvilágította a zsidó nemes fajtulajdonságokat és végül a királyra, hazára, valamint a városban lévő felekezetek mindegyikére áldást kért. A szép ünnepélyt az »Olenu-lesabeach«-imával fejezték be. A templomi felavatáson részt vettek: dr. Mohay Sándor országgy. képviselő, Novak Ferencz kir. tanácsos, polgármester, dr. Fodor József, kanonok szem. rector, Wagner ezredes, több alezredes és katonatiszt, a hadbíró, mérnökség, tüzérség részéről, Habu városi főjegyző, Roska városi főkapitány, dr. Téri Ödön kir. közjegyző, Aéd Jagó főgymn. igazgatóval élén a tanári kar. az ügyvédi kamara számos kiváló tagja stb. Az új főrabbi programját f. hó 14-én szombaton fejtette ki az istentisztelet alkalmával.

H. J.

— A pesti izr. nőegylet Bischitz Johanna elnöklete alatt a minap választmányi gyűlést tartott. Ez-alkalommal felolvasásra került az egylet augusztus, szeptember és október havi működésének jelentése, melyből adjuk a következőket: Esetről esetre való segélyezés czimén az egylet 5132 frtot, havi segélyekben 1632 frtot, negyedévi házbérjárulékokra 1080 frtot és betegágyasok segélyezésére 258 frtot, összesen 8102 frtot osztott ki

készpénzben. — Az árvaházbeli 54 árva ellátása 3211 frt, az árvamenhelybeli 45 félárva leányé 1944 frt és a rokonoknál elhelyezett 23 árváé 441 frt, összesen tehát 122-é 5596 frt 30 krt vett igénybe. — A népkonyhában ez idő alatt 23,734 személy étkezett, még pedig 3407 — jórészt tanulók — ingyen. A népkonyhai kiadások 3317 frt 70 krra rúgtak s az intézeti összes kiadások 17,010 frtot tettek ki. Ugyan e gyűlésen felolvasták a lefolyt három hónap alatt befolyt készpénz és egyéb adományok jegyzékét, melyből kiemeljük a következőket: Az árvaház javára: Schwarcz Katalin, Schwarcz Ábrahám és neje nevére tett alapítványként 3000 frtot, Wolfner Nanette Wolfner Zsigmond és nejének alapító tagsági díja fejében 1000 frtot, Neumann Adolf, Frigyes, Antal és Sándor testvérek Neumann Salamon és nejének alapító tagsági díja fejében 1000 frtot, Klein Nándor anyja Klein Fanny emlékére 400 frtot, Kohner Károly 180 frtot, Neuschlosz Emil 100 frtot, Krausz Lajos 100 frtot adományoztak; a segélyalap javára: Machlup Ede és neje fiuk halála alkalmából 500 frtot, Neumann Antal, Frigyes és Sándor anyjuk koszorúadománya fejében 100 frtot és Sárkány Béla 750 frtot adományoztak; a népkonyha javára a következő alapítványok folytak be: Feiwel Lipót és nejétől 500 frt, Fischl Károlytól leánya Basch Alice nevére 500 frt és Kornfeld Zsigmondnéól 100 frt.

— **Előkelő családot ért gyász** Basch Albert földbirtokos elhunytával, ki f. hó 18-án szenderült jobblétre 72 éves korában. A megboldogultban dr. Basch Gyula ügyvéd, a francia magy. bizt. társaság igazgatója atyját gyászolja, kinek súlyos vesztésében a Sváb, Schweiger, Gold, Lázár stb. család tagjai osztoznak.

— **Eljegyzés** Róna József hírneves szobrász eljegyezte Keményfy Gizella kisasszonyt az ép oly bájos, mint tehetséges concerténekesnőt, a budapesti közsde köztisztviselőiben álló titkáranak leányát. Keményfy kisasszony sógornője Vészti József ismert írónak, a »Pester Lloyd« belső dolgozótársának.

— **Egy érdemes asszony megtisztelése.** Herzl Antalnét, a pesti izr. nőegylet alelnökasszonyát az egyleti választmány érdemei elismerésül avval tisztele meg, hogy arczképét lefestette a leányárvaház számára. Az ünnepélyes leleplezés f. hó 22-én délelőtt 11 $\frac{1}{2}$ órakor lesz (Damjanich-utsza 26).

— **Érdekes esküvő** volt e hó 10-én Baján, midőn az ottani főrabbinak, dr. Adler Lipótnak leányát Amáliát, Rosenbaum Ignác menyegző alá vezette. Mint nekünk írják, a szertartást három rabbi végezte. A fiatal párhoz beszédet a bajai rabbi intézett, az esketést magát néhány szó kíséretében Kutna Mór szabadkai főrabbi végezte és az áldást Klein Salamon zentai főrabbi adta az új házásokra. Délután az örömszüléknél kézzől-kézre járt a tisztelgők közt a kilincs; a község maga pompás ezüst ajándékkal kedveskedett, s a nemzeti szálló disztermében tartott

lakomán egyre-másra pattogott a toaszt, melyek közül tudósítónk dr. Hesserét, dr. Bruckét, Kutna és Klein főrabbiét és Adler V. rabbinövendékét emeli ki.

— **A régi gárdanak egy alakja,** Budaspitzi Izsák óbudai rabbi hunyt el f. hó 15-ikén 77 éves korában. A megboldogult alapos héber műveltséggel bírt. Pályafutását Nagy-Körösön mint rabbi kezdte, de állásáról a 60-as években lábrakapott magyar irány folytán leköszönt és csendesen megvonult szülőföldjén, Ó-Budán, hol a dajján szerepét töltötte be. Temetése, mint velünk közlik, nagy részvét mellett folyt le folyó hó 17-ikén délután. Részt vett azon egész közzége, a Chevra Kadisa, az izr. nőegylet, a pesti rabbiság és a nagykörösi község küldöttségei az óbudai jóiékegyletek stb. Gyászbeszédet az elhunyt fölött, ki szónoklataiban mindig az egységes felekezetet hirdette, dr. Klein Gyula főrabbi továbbá az agg Oestreicher rabbiülők tartottak; amaz lendülettel méltatta az elhunyt érdemeit, ez pedig ifjúkori barátjától vett bucsut. Az elhunytban dr. Budai Simon főv. orvos atyját gyászolja. Az óbudai hitközség diszhelyet jelölt ki elhunyt lelkipásztora örök nyugvó helyéül.

— **Temetés.** A beles Izidort, az Abeles testvérek fővárosi nagyborkereskedő cégnek egyik főnökét tették a héten örök nyugalomra. A különösen jótékonyága miatt széles körben ismert és nagyrabecsült kereskedő ravatalánál dr. Kohn Sámuel rabbi mondott méltató beszédet. Az elhunyt jötevőt utolsó útjára hosszú tömegben kísérték a gyászolók.

— **A marosvásárhelyi izr. hitközség** — mint nekünk írják — elnöke, Blumenfeld József tiszteletére f. hó 15-én ünnepi estét rendezett, melyre ezt küldöttségileg hívták meg. Az estélyt, melyen Vilheim Joachim ker. főrabbi elnökölt, az ünnepelt elnök működésének méltatásával nyitották meg. Utána szólt a megtisztelt s még többen. Az est folyamán a kerületbeli szegények javára gyűjtést rendeztek.

— **Maskil el Dal zászlóavatási ünnepélye** f. hó 15-én folyt le nagy pompával. A majdnem 50 esztendeje működő betegsegélyző egylet délután 3 órakor küldöttséget menesztett dr. Klein Rezsőnéért, a zászlóanyáért, a kit az ötös fogaton való megérkezése után Schwaa Lipót elnök üdvözölt. A fiatal zászlóanyát ezután a fehér ruhás kis lányok felkísérték az emelvényre, mire a zenekar rázendítette az ünnepi hymnust, s dr. Kleinné ráerősítette a zászlóra a gazdag aranyhímzésű kék szalag-ajándékát. A szép ünnepi beszédet, melynek vezérmotivuma a jótékonyág összehétközítő hatása volt, dr. Goldberger Rafael főrabbi tartotta. Ennek elhangzása után rázendítették a néphymnust s kezdetét vette a szegbeverés. Az első szegyet dr. Goldberger az Isten nevében verte be, a másodikat a király és a harmadikat Fejérváry minister nevében Bíró min. tanácsos. Este 100 teritékű bankett volt, mely után táncz következett.

— **A zágrábi zsidó község előjárója,** Stern Miksa, az ottani Stern és fia cég főnöke elhunyt m. hó 17-én. A megboldogult halála, általános részvétet keltett, a mi volt előkelő társadalmi állásából magyarázható ki. Stern a Ferencz József-rendnek tulajdonosa, városi tanácsos, az osztrák-magyar bank censored, keresk. kamarai tag stb. volt s a hitközség élén 10 évig állott. Hitközségi elnökségének vívmányai közé sorolják a zsidó iskolai héber tanítás föllendülését és a zsidó biblia és társalgó iskola létrejöttét. Jótékonyának emlékét pedig a város szegénysorsu lakói sokáig fogják őrizni. Temetésén az eszéki, varasdi és sziszeki hitközségek küldöttségileg vettek részt, jelen volt továbbá a zágrábi polgármester, dr. Amrus, az egész városi képviselőtestület, a kormány részéről Klein igazságügyi főnök. A gyászbeszédet dr. Jakobi H. főrabbi tartotta, azonfelül a község nevében Schwarz Vilmos és a városi képviselőtestület nevében dr. Crucovitz N. ügyvéd bucsuztak el a megboldogulttól, kinek emlékét a község úgy fogja megörökíteni, hogy arczképét lefesteti ülés termésmára.

— **A gyorsírók versenyén,** melyet a képviselőházban a héten tartottak meg, a 4 aranyos első pályadíjat L e f k o v i t s Adolf nyerte meg; dr. K o m o r Gyula hírlapíró, lapunk volt belmunkatársa és Hoffner Sándor pedig elismerő oklevelet nyertek. A második díj nyertese G u t t m a n n Dezső.

— **Az országos egészségügyi egyletben** dr. Szilágyi Gyula műegyetemi docens igen érdekes felolvasást tartott a gyárak egészségügyéről s különösen a munkáslakások építését sürgette. A felolvasást nagy tetszéssel fogadták.

— **»Teleia«** czimen új közhasznú egylet van alakulóban, mely fontos társadalmi cél felé, a prostituczió bajainak megszüntetésére törekszik. Az egylet megalakulásának eszméje dr. F e l e k y Hugótól, több jeles szakba vágó munka írójától ered, aki tervét felolvasásokon és utóbb röpiratokban is nagy sikerrel tette a megvalósításra éretté.

— **Arany-érem.** A tápszerek bécsi nemzetközi kiállításán — mint minket értesitenek — a vaszkabolesoi tejjgazdaság, melynek tulajdonosa Szilányi Ernő, dr. Schwarz budapesti orvosnak fia, arany-érmet nyert. Hasonló kitüntetésben még csak a gráci tejjgazdaság részesült.

— **«Einjährig und Dreijährige»** a czime egy csinos kiállítású kötetnek, mely Bruck Gyulának, a «Budapester Tagblatt» belső dolgozótársának tollából a napokban jelent meg. A katonai életből vett apróbb elbeszélések, vázlatok és csevegésekből álló kötet eleven tollal és sok jóízű humorral van megírva, melyből a közös hadseregbeli szolgálati nyelv daczára mindenütt előkandikálnak a magyar fiu érzelmei. Hogy a katonai életben sok mindenféle megrajzolni való akad, azt még a fegyvertelen népfelkelő előtt is fölösleges bizonyítani, azt pedig, hogy Bruck izléssel válogatta össze az érdekesnél érdekesebb megrajzolni valókat, könyvének minden olvasója kénytelen konstatálni. Bruck Gyulának különben magyar tolla is igen jól fog, amiről mai társaközleményeink egyikéből megőzőzhetnek az olvasók.

Külföldi hírek.

— **Az orosz menekülők továbbszállítására** Argentiniára felé, mint a »Frankf. Ztg.« jelenti, Hirsch báró egyenes rendeletére egyelőre megszűnt. Okául az idézett lap azt adja, hogy az orosz határszéli bizottságok az utóbbi időben igen sok *alkalmatlan* egyént küldtek Hamburgba az Argentiniába való telepítés céljából. A kiutasítottakat ennél fogva a hamburgi bizottság *Északamerikába* és Angolországba (?) küldi.

— **Egy bankett az orosz zsidók javára** 30,000 dollárt jövedelmezett. Természetesen nem itt a mi környékünkön, akadtak a bőkezű résztvevők, hanem Newyorkban. A megtisztelt Seligmann Jaffe volt, kitől Egyiptomba való távozása előtt 200 tisztelgő bucsuzott.

— **Orosz zsidók az éhező orosz parasztnak.** Az »Odeski Listok« jelenti, hogy az odessai zsidók a lefolyt nagy ünnepek alkalmával a zsinagógákban gyűjtést rendeztek az éhséget szenvedő parasztság számára, mely 20.000 rubelt eredményezett. Az idézett lap szerint az egész város lakossága között indított gyűjtésben is a zsidók szerepelnek a legnagyobb összegekkel. Megható jele ez a zsidó jótékonyagnak.

— **A népboldogító.** Fürth városában a zsidók és keresztények ezelőtt békén megfértek egymással. Nem régebbe azonban egy Weber János Ádám nevű uriember került oda, aki mint lapszerkesztő, és a »délmet antisemita népszövetség« megalapítója rászolgált az »antisemitizmus ékessége« elnevezésre. A minap aztán lehullt a lepel erről a népboldogítóról is. Fürth város hatósága m. hó 29-iki gyűlésén ugyanis kiutasította őt kegyelmét s az ügyész ez alkalommal elmondta Weberről, hogy csak 28-szor, mondd *huszonnyolcszor* volt már előzőleg büntetve. Két hónapig a közkerkölciség ellen elkövetett kihágásért bezárva volt, azon felül vagy kétszer vétett a közkerkölciség ellen, egyszer a vallás ellen, egy ízben csalást követett el, stb. Ilyen emberek prédikálnak vallásellenes gyűlölséget és hirdetnek erkölcsöket.

— **Még egy népboldogító.** A dresdai antisemitákat nagy baj érte. Bartholomeus volt tartományi képviselő, kerületi mérnök, egyik legkiválóbb emberük, az elfogatás szegényétől megmenekülő, elmérgezte magát Bartholomeus ur gyermekleányokkal fajtalanúságot követett el s a törvény keze ezért reá készült nehezedi. A kerületi képviselőségben való elődjén Schmidt Róbert antisemita ügyvéden, szintén megesezt az a pech, hogy megvesztegettetésének hünet hosszabb szabadságvesztéssel kellett kireperálnia.

— **Az olasz trónörökös Amsterdamban** létekor meglátogatta az ottani portugál zsinagógát, hol egy óránál tovább időzött. Azután megnézte a portugál zsidó iskolát, az »Ecz Chaim«-ot, ahol különösen a Montezion által ajándékozott könyvtár vonta magára figyelmét. A könyvtárban számos olyan olasz mű van, melyek az olasz királyi házra vonatkoznak.

— **Egy érdekes férfit jubileumáról** adnak hírt Berlinből. Dr. Altmann Mór, ki Boroszló mellett Wartenbergben majd 40 éven át volt kerületi orvos s most nyugalomba vonulva él Berlinben, f. hó 6-án

ülte 50 éves doktori jubileumát. Dr. Altmann a »Voss. Zeit.« szerint avval szerzett nagyobb érdemeket, hogy 1848-ban a nagy emberbarát Károly Curlandi hercegnek a felső Sziléziában dúló foltos typhus alkalmával tett útján kísérője volt és annak megbízásából, mint tagja a járvány ellen küzdő bizottságnak, melyben *Kuhn* tanár és *Diepenbrach* hercegpüspök-érek is részt vett, Felsősziléziában kórházakat, árvamenhelyeket, népkonyhákat rendezett be és a járványban elhunyt orvosok helyébe újakat toborzott. A jubiléum, kit volt székhelye Wartenberg disztagjává választott, a legutóbbi időkig ép erőnek. és egészségnek örvendett csak nem rég állt ki Schweiger tanár klinikáján szerencsés lefolyású szemoperatiót.

— **50 esztendősi rabbijubileum.** Odera m. Schwedtben az ottani rabbi, ki ma 75 éves és egész hivatali idejét Schwedten töltötte, f. hó 2-án ünnepelte 50 éves rabbijubileumát. Az örömnapp sok ünneppel volt egybekötve. A község előljárósága, valamint a városi hatóságok is tisztelegtek a jubilans előtt. A zsinagógában ünnepi istentisztelet volt, melyen dr. *Ungerleider* berlini rabbi tartotta a szónoklatot, este pedig bankettek. Maga a német császár is hozzájárult a rabbi kitüntetéséhez, amennyiben örömnapján a vörös sasrend IV. osztályu jelével lepte meg.

— **Dr. Feleki Sándor** gyakorló orvos, a »Zsidó magyar írók és tudósok« cz. kedvelt rovatunk szerkesztője, lakását Teréz-körut 31. szám alá helyezte át.

Fogorvos BARNÁ Budapest, IV. kerület vácz-utcza 24. szám. Rendel 9—5 óráig.

Újabb Nagel Ottó könyvkereskedésében Budapest, (Muzeum-körut a Nemzeti színházban) megjelent és kapható:

11—14 éves gyermekeknek.

Patrick szigetje. Egy vén matróz élményei írta Baróti. (Gaál Mózes.) Színes képekkel. Ára csinos kötésben 1 frt 80 kr. — **Köszöntők és üdvözlések.** Írta Vargyas Endre. Ára kötve 1 frt, csinos diszes kötésben 1 frt 20 kr. — **A nagyvilág.** Műlattanó és ismeretterjesztő olvasmányok földrajzi és természettudományi alapon. Sok fametszettel. Ára kemény csinos kötésben 1 frt 20 kr. — **Saadi Firuz keleti tündér-regék.** Az arab és török regevilág gyöngyeinek irodalmunkban eddig kiadatlan gyűjteménye, öt színes képpel diszesen kötve, ára 2 frt. — **Délszaki ég alatt.** Utazás a magas Pirénektől a tengerig, írta Vajda Victor. Francia eredeti fametszvényekkel csinos kötésben. Ára 2 frt 40 kr. — **Mon-dafüzér Új kiállítás.** Különböző népek őskorából, a lovagok korából és az ujkorból; a magyar ifjuság számára írta Clio, 6 színes és 40 fametszésű képpel. Ára csinos kötésben 3 frt 60 kr. — **A fehér sas. Mexikói történet.** Írta Baróti. Ára 1 frt 80 kr. — **A meghallgatott ima.** Elbeszélés írta Ambrozovics-Meszlyényi Ilona. Ára csinos kötésben 1 frt 80 kr. — **Amerika felfedezése.** Az ifjuság számára írta Markó Ferencz. Csinos képekkel kötve. Ára 2 frt. — **Columbus Kristóf** az ifjuság számára írta Markó Ferencz. Ára kötve 1 frt. **Cortez Ferdinánd** Mexikó felfedezője és meghódítója az ifjuság számára írta Markó Ferencz. Ára 1 frt. — **Pizzaro**

Ferencz. Peru meghódítója. Az ifjuság számára írta Markó Ferencz. Ára kötve 1 frt. — **Növénygyűjtő.** Készülék a növények gyűjtésére és osztályozására, szerkesztette Dr. Deseő Béla. Ára 1 frt 80 kr.

Pályázat.

A kőszegi (Vas megye) izr. hitközségben 1892. évi április 1-én egyelőre 3 évre alkalmazást nyerő **rabbi, hitszónok és anyakönyvvezető állása** lesz betöltendő. Ezen állással a következő illetmények járnak: a rabbifunctiókért és a felsőbb népiskolákban való vallásoktatásért **600 frt**, szálláspénz **100 frt**, az anyakönyvvezetésért **100 frt** évenként és a többi mellékjövedelmek.

Pályázni kívánók sziveskedjenek elismert jámbor rabbiktól eredő hatterével, alapos talmudbeli tanultságukról, modern miveltségükről, amihez az érettségi bizonyítvány feltétlenül szükséges, a magyar és német nyelvnek szó és írásbeli birásáról, valamint koruk, állapotuk családtagjaik száma és eddigi alkalmaztatásukról szóló bizonyítványaikkal ellátott kérvényeiket folyó évi december 15-ikéig az alulírt előljárósághoz beküldeni.

Kőszeg, 1891, november 13-án.

A kőszegi izr. hitk. előljárósága

Pályázat.

A debreczeni izr. status-quo hitközségnél egy zeneileg képzett, énekkar vezetésére képes és a hagyományos ilőimádkozói modorban is jártas **kántor** (קantor) alkalmazandó lévén, erre ezennel pályázat nyitattik.

A kántor és énekkara **1800 frt** évi fizetéssel javadalmaztatik. Pályázók tartoznak jelenlegi alkalmazásukat, erkölcsi magaviseletüket, családi állapotukat és életkorukat igazoló bizonyítványaikat alólírott előljárósághoz mielőbb benyújtani.

Próba-előadásra kizárólag csak meghívottak bocsájttnak. Utiköltség csak az alkalmazottnak térítettik meg.

Debreczen, 1891. november 12-én.

A debreczeni izr. hitközség előljárósága.

2409. szám.

Pályázat.

Az »Izraelita sikeknémák országos intézeté«-ben egy **tanítónői állás** betöltendő. Az ezzel egybekötött fizetés és egyéb illetmények az intézeti szabályzatban vannak meghatározva. Kérvények december hó 1-ig az igazgatóság-hoz nyújtandók be.

Budapest, 1891. november hóban.

Univ. Med. Dr. **RENNER**
vizgyógyintézete

Budapest, VII., Valero-utca 4. sz.

Az intézet, (mely az 1872-iki év óta) fennáll, a Hidrotherapia minden modern eszközeivel van ellátva. Ugyanott a természeteszerű kezelés mellett sikerrel gyógyíthatók:

1. **A különféle hátgerincez és idegbajok, Hysteria, Hypochondria, Melancholia, álmatlanság, fejfájás stb.**

2. Szédülés, vértorlódás, vérszegénység, hószám-zavarok, **nemi bajok** és **általános gyengeségek**, midőn ezek minden egyéb szer hatásával daczolnak.

3. Gyomorbelhurut, székrekedés, a belek renyhése, puffadtsága, hasbeli pangása stb.

4. Rheumás bajok.

Télen igen ezélszerű berendezés.

Árak mérsékeltek. Prospectus kívánatra.

Benlakók és bejárók felvételnek.

TELEFON 1049. 24-7

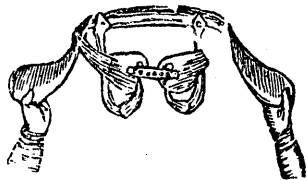
EGYESÜLT KEZTYÜGYÁR
FEHÉR és HENDL

Budapest, Andrassy-ut 30. szám.

10-10

Fiók üzletek:

Andrassy-ut 11. és 37. sz.
Koronaherezeg utca 5. szám.

Ajánlják dusan felszerelt raktárukat és a legjobb minőségű acél és rugantyu sérvkötőket, továbbá hassérvkötők rugantyu-harisnya, irigateur, suspensor szarvasbőr párna, nadrág és takarókban. Sérvkötők acél rugóval 2 frittól 6 frtig. — Nagy raktár a legfinomabb francia és amerikai különlegességekben úgy mint rugantyu és halhálygban 2 frt, 4 frt és 6 frt tuczatonként.

Megrendelések a legpontosabban eszközöltetnek

Kohn Arnold

gazdag sarkóraktárát
(Váczikörut 14, szemben az Andrassy-ut torkolatával)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sarkóállítás szemoru kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kereskedik a czég jó hírneve.

Szombaton es ünneppapokon zárva.

Minden
VÉGELADÁST
felülmul olcsóságban
saját gyártmányunk.

Árjegyzéke:

1 drb creton paplan	— — — —	1.70
1 » vörös rouge paplan	— — — —	2.—
1 » satin cachemir paplan	— — — —	3.40
1 » atlasz cachemir paplan	— — — —	4.50
1 » atlasz paplan	— — — —	8.50
1 » tengerifü matraccz	— — — —	3.50
1 » tengerifü matraccz 3 részben	— — — —	4.50
1 » lószőr matraccz	— — — —	10.—
1 » lószőr matraccz 3 részben	— — — —	14.—
1 » ruganyos ágybetét	— — — —	10.—
1 » ruganyos matraccz	— — — —	14.—
1 » szalmazsák	— — — —	2.—
1 » ablak tunisz-függöny	— — — —	2.80
1 » asztal, 2 ágyterítő ripsz	— — — —	3.60
1 » asztal- 2 ágyterítő bouret	— — — —	7.—
1 » asztal- 2 » prima	— — — —	9.50

Szőnyegek dus választékban, méterje 24 krtól feljebb

GICHNER SIMON ÉS FIA

paplan és matraccz-gyárosok

Budapesten, VII, Erzsébet-körut 22. sz.

Kereskedők előnyben részesülnek.

Gácsi posztógyár

Budapest, Fürdő-utca 10 sz.

Van szerencsénk ezennel a n. é. közönség szives tudomására hozni, hogy miként az előző években, úgy az idén is mindennemű **posztó- és gyapju-divatkelmén kívül pokrőczokat** is gyártunk tiszta gyapjuból, melyek a közforgalomban előforduló si anyabb árakat tartósság tekintetében jóval fölülmulják. A lópokrőczokat 136 cm. széles, 3 pár nagy, vagy 4 pár kisebb lóra való, sima, szürke és koczás színben, valamint 155 cm. széles, 5 legnagyobb lóra való, sima és szürke-vörös csikosszínű végekben gyártjuk, melyek ára végenként 26 frt bármely vasuti- vagy gőzhajó-állomásra bérmentve szállítva, ugyszintén finom, drappszinű (ugynevezett angol) **lovagló-takarókat** darabonként 9 frt-jával, kék vagy vörös posztóval szegélyezve 10 frt,

Anthologia a zsidó klasszikus költőkből.

XXXI.

Az *elégia* a zsidó költészet igen kedvelt ága volt a spanyol korszakban. Gabirol gyászdalai, költészetének egyik fénypontját képezik. Az elmulás eszméje, a halál szörnyü tudata harmonikusan olvadt egybe a költő bús élet-filozofiájával.

Abraham ibn Ezra dalaiban is könnyű megtalálni azt a szomorú alaphangot, mely legtisztábban érvényesül *elégiáiban*. Humora és satyrája is olyan benyomást tesz, mintha a költő inkább sirni szeretne, mint nevetni. Változatos életében nem egy oly mozzanat volt, mely elkomorította s különösen fia kitérése okozott atyai szívének mély fájdalmat.

Az izlám vallása zsidó körökben nagyban hódított s ennek esett fia is áldozatul. A szomorú eset sok megkapó dalnak lett forrása. Ilyen a következő is, melylyel egyszerűen búcsút veszünk *Abraham ibn Ezrától*.

Az élő halott.

— *Abraham ibn Ezra.* —

*Testemről a ruhát letépem,
Szegény fiamat siratom.
Eszembe jut szomorú végem
S a gyászra van elég okom.
A fájdalom annál ijesztőbb,
Minél több könyvet hullatok.
Oh nincs talán ily veszteség több —
Szegény fiam élő halott!*

*Csontomban égnek szörnyü lángok,
Ott lebeg fénye arczomon.
Sehol nyugalmat nem találok,
Világga hajt a fájdalom.
Torkom kiszáradt és az álmom
Elkerüli pilláimat.
Hogy öt karomba sob'se zárom,
Oly szörnyü ez a gondolat!*

*Oly szörnyü, hogy e nemes lélek
Elhagyta Isten útjait
S magának — oh mi szörnyü véték!
Uj czélhoz új ösvényt hasít.*

*Hogy ifju lelke megtagadta
Egy senmiért a multakat;
Hogy én vagyok szülője, atyja,
Kivel így banni nem szabad! . .*

*A boldogságnak vége, vége,
Nem nyílik nekem e virág;
Olyan vagyok, mint tél' időbe'
A virágtalan, puszta ág.
A tenger rég kiszáradt volna,
Ha ott meritnék könyeket;
És a folyó mind visszafolyna —
Siratva téged, jó gyerek! . .*

Makai Emil.

A segélypénzek centralizációja és a kolonizáció.

— A berlini konferencián. —

A fontos gyülekezéstről, melyet az orosz menekültek érdekében Európa és Amerika zsidóságának delegáltjai a német császárvárosban tartottak, lényegében már megadtuk a teljes képet valamennyi lapársunkat megelőzőleg. Előző számunkban bemutattuk az éjszakamerikai mentő-munkálatoknak helytelenül *titkolt* bő leírását, s ezuttal a gyűlés második napi vitáinak jelentősebb momentumaiból közlünk két érdekes és fontos részt, amint alább következik:

A szükséges pénzüsszegek beszerzéséről folyt a szó. A berlini vezérbizottság azt ajánlotta, hogy minden ország felhívást tegyen közzé, mely egész Németországra nézve egységes formában van megállapítva. A felhívások mindenütt egyszerre jelenjenek meg. Hogy a felhívás felekezeti, vagy felekezeti szín nélkül való aláírással lásson e napvilágot, az minden bizottságnak a saját tetszésére bízandó.

A Németországnak szóló felhívást, mint említettük, *Franzos Emil* Károly szövögezte, aki a felekezeti szint azért ejtette el, hogy a felhívást aláírassák és megszívelhessék mindazok, kiknek a szívéhez szolgál a meg nem érdemelt nyomoruság; mert szerinte nem felekezeti, hanem emberiességi kérdéstről van szó. A szöveg tisztán a szükséges tényekre szorítkozik és ezeket higgadtan érinti, mert, *Franzos* szerint, főleg ott a szenvedélyes panasz és vád, ahol a szerencsétlenség mérhetlen.

A felhívás szövege ez:

»Nehéz sors szakadt a zsidókra Oroszországban. Elavult törvényeket, előbb ritkán alkalmazottakat, most páratlan szigorúsággal hajtanak végre és nap nap után új, keményebb elnyomatást hoz. Már ezeket zavartak el szülőföldjükről, kenyérkeresetüktől. Boldog, ki holmija maradékait menti meg; a

legtöbben segélytelen menekülőkként válnak meg a helytől, a hol mint dolgozó polgárok hozzátartozóiknak áldásul és terhére nem esve senkinek, megkeresték a betevő falatot. Hogy nem utasítják őket a határon túlra, reájuk nézve mi üdvös van abban? A túltömött kerületekben, ahol talán megszívelnék őket, csak az éhség vár reájuk. Ki kell vándorolniok s velök együtt mindazoknak, kik szellemi törekvésükkel emberhez méltó sort reméltek elérhetni. Mert az orosz zsidók előtt egyidejűleg elzártak minden tanult pályát. Az egész erkölcsös emberiség összeforr együttérzésében eme nagy, meg nem érdemelt nyomorúság láttára. Ez az együttérzés nekünk, kiknek hazájába legelőbb teszik lábukat, meghozta az eszközöket, melyek által a szükséges enyhítettünk: a boldogtalanokat eligazítottuk új otthonuk távolfekvő partjaihoz, és ott sem hagytuk őket segélytelenül. Ezen eszközök fogytán vannak, a szükség egyre növekvőben. A menekülők száma növekszik az új otthon szerzésének, az új kenyérkereset teremtésének nehézségei folyton gyarapodnak. Ezért elhatároztuk, hogy a boldogtalanok számára ez uton is földézzük a könyörületet. Vajha a tettekre szülő könyörület olyan nagy arányú volna, minő a szükség, mely enyhítésre vár. Kérjük tehát egytől egyig mindazokat, kik emberiesen éreznek, hogy sziveskedjenek hozzánk mihamarabb bő adományokat juttatni.

Goldberger keresk. tanácsos, ki azon hiszemből van, hogy a berlini központ számára szükséges pénzek megszerzéséről van szó, a következő pótindítványt ajánlotta elfogadásra:

«Minden gyűjtött pénz, amennyiben az ajándékozók nem kötnek ki más különös czélt, a berlini központi bizottság vezérbizottságához juttatandó.»

Dr. Stern a bécsi segélybizottság képviselője előbb kijelentette, hogy *Ausztria-Magyarországban* (Nem tudjuk, Magyarország helyett miért beszélt dr. Stern? — Szerk.) a gyűjtéseket folytatni fogják, még pedig *határozottabb alakban és nagyobb energiával*, mint eddig és remélhetőleg *kedvezőbb eredménnyel* is. Azután a következő indítványt tette:

»Az orosz zsidók számára gyűjtött minden pénz egy segélyalapban egyesítendő és a berlini központi bizottság intézőinek rendelkezése alá bocsajtható. A közös segélymunkálatok valamennyi kiadásai ezen egységes segélyalaphoz nyerne fedezetet.»

Elnöklő Mayer titkos tanácsos erre constatálta, hogy *Ausztria* (Bizvást érthetünk belőle mi is! — Szerk.) ha az ember az ottani vagyonos zsidók számát tekinti, *valóban nagyon keveset áldozott.*

Plotke, M. m. frankfurti ügyvéd, kétségbe vonja a gyűlés illetékességét arra nézve, hogy az a gyűjtések eredményének Berlinbe való beszoállítását illetőleg határozatot hozhatna. A berlini konferenzia hatásköre szerinte egyedül odaterjed, hogy a tett indítványokat ajánlja az egyes bizottságoknak. Ez okból Stern indítványát — amennyiben azt elfogadnák — a frankfurti bizottságra nézve kötelezőnek el nem ismerné, autonómiajához ragaszkodna továbbra is, de az egység fönntartásának érdekében mégis minden egyes esetben csatlakoznék.

Dr. Simonsen Kopenhágából bármily örömmel látja is a folyó gyűlésezést, mégis azt olvassa ki belőle, hogy a *nemzetközi összeköttetésnek* még hijával vannak, miért is ajánlja, hogy a központi bizottság valami uton-módon *kifejezettebb nemzetközi formában* alakuljon.

A gyűjtések *centralizációja* körül kifejlődött vitából, melyben a már említettek fölül mások is vettek részt, különösen érdekes *Franz* Károly Emil titkár, a hírneves német-írónak felszólalása, mely a következő volt:

»Egymásután hangoztatták itt a frankfurti, kölni, berlini, dán, magyar (?) és még tudj' isten miféle álláspontokat — de hol marad a tárgyilagos, az általános emberi álláspont? A boldogtalanok legnagyobb serege Németországba jön, elszállítani és az új otthonban gondjukat viselni Németországból kell; mert míg mások kielégítő módon ezt meg nem cselekszik, addig ez lelkiismereti kötelesség ránk nézve, kik őket idegenbe küldjük. Nekünk tehát már helyzetünknel fogva meg kell oldanunk azon feladatok legnagyobb részét, melyek a zsidóság összességét terhelik. Ami a munkát és a felelőséget illeti, mi igazában *központi* bizottság voltunk és vagyunk! Nos hát, akkor az eszközök tekintetében is annak kell lennünk! Mi a delegatusok első gyűlésén is megtettük a vonatkozó ajánlatot, de a francziák ellenzése folytán hajótörést szenvedtünk, sőt akkor a bécsiek is ellene voltak. Miféle változás állt be a dologban azóta? Nap nap után világosabban bizonyul be, hogy akkor helyes uton jártunk. Nem az angoloknak, nem is a francziáknak — de *nekünk* kell a szerencsétleneket továbbsegítenünk. Azonfelül vannak olyan kiadásaink is, aminőkre nem számítottunk. Hirsch báró ur azt mondja: »Én ellátom a menekülőket Argentínában, de a szállítási költségeket viseljük az európai bizottságok.« Mivel azonban ezek nem esnek kézügybe, hát mi fizetjük ezeket a költségeket. És hogy jártunk az osztrákokkal? A közös segélypénztárt június havában a leghatározottabban visszautasították, mert akkor relative kevés volt a menekülőjök és relative sok a pénzük; de július havában, mikor már több volt az orosz zsidójuk, mint a pénzük, a közös pénztárra nézve ajánlatot tettek nekünk. Erre nem állottunk rá, de tekintélyes *támogatásban* részesítettük őket. Az osztrák urak most kijelentették nekünk, hogy hazájukban a segélymunkálatokat a saját pénzükből nem győzik tovább, még akkor sem, ha mint eddig, mi subventionáljuk őket. Vagy hathatósabban kellene hát őket támogatnunk, vagy pedig kénytelenek volnának munkájukat beszüntetni. De ez utóbbi végtelen szerencsétlenség volna, mert azon boldogtalanokat sujtaná, akiknek javán való munkálkodásra mi kötelesek vagyunk. A feladat, mit meg kell oldanunk egy *internationalis* bizottságé és az eszközök, miket rendelkezésünkre bocsajtanak, még csak egy *nemzeti* bizottságéval sem érnek fel. Még Németországban is azt akarják, hogy minden egyes esetben

koldulni járjunk! Csak kettő között esik választás: *Vagy elfogadják azt az álláspontot, hogy ezeket a szegény embereket nem szükséges segíteni — úgy hát vessék el a bécsi és berlini ajánlatot. Vagy pedig segíteni és menteni akarnak önök is, akkor hát fogadják el a javaslatokat. Más választás nincs. Valóban nem elég, ha a két bizottság összeáll, melyeknek annál, mit föl tudnak hajtani, nagyobb a szükségletük; hiszen azon eszközökkel, melyekkel mi és ők rendelkezünk, még csak az *átállítás* költségei sem fedezhetők tartósan, pedig valójában még nem is ez a lényeges feladat. Bizony valahára végre az *átállítás* sorsának tartós javítására is kellene gondolni! Uraim, minden egyes nap, melyen azt tenni elmulasztjuk, lelkiismertünkre nehezedik! Egyezzenek meg, tekintsék a dolgot a közös szükség, a közös kötelesség szempontjából, mert más nem létezik. (Élénk taps)*»

Plotke (Frankfurtból) kijelenti, hogy a frankfurtiak érzelmei ugyanazok, melyeknek *Franzos* kifejezést adott; ők sem akarnak egyebet, mint a boldogtalanok támogatását és *átállítás*át. E szempontból dolgoztak, mikor *hátról-hátra* jártak az ügy érdekében tüzelni s egymaguk hajtották fel azon összegnek felét, mely egész Németországban összegyűlt. Ilyen viszonyok között van valami joguk a beleszóláshoz. Amint most áll a dolog — bármily jól működött is a központi bizottság — az mindig csak *berlini* bizottság volt. *A berlini bizottságnak nemetté és a németből nemzetközivé kell fejlődnie.* De hogy e bizottságba néhány urat beválaszszunk, az a tényállás tekintetében csak fél rendszabály volna, melynek jószándéka kétségbe nem vonható ugyan, de azért mégsem kielégítő. Az egész zsidóságnak részt kell vennie és a bizottságnak ilyen értelemben kell magát központi bizottsággá kiégyesítenie. — Ami eddig történt az mindössze csak egy csepp a tenger vizéhez képest! A frankfurtiak megtették minden lehető, hogy segítsenek a szükséges. Öt és háromezer márkás adományokat tettek, még pedig a *vagyonukból* is és nem csak a jövedelmükből.

Erre egyhangulag elfogadták a berlini bizottság indítványát. Ezután dr. Sternnek a bécsiek nevében tett ajánlata került megbeszélésre. Többek hozzászólása után Dr. *Simonsen* (Kopenhága) elmondja, hogy a következő nyilatkozat tételére nyert fölhatalmazást: »Dánia, Magyarország és Hollandia képviselői a maguk személyében fogadják el a Stern-féle ajánlatot, de kijelentik, hogy miután a szavazáshoz nincs megbízásuk, volumjukat végleges jóváhagyás céljából előbb azon testületek elé terjesztik, melyeket képviselnek. — Stern ajánlatát egyhangulag fogadták el. (A Zeit. d. Jud. és az Isr. szerint Magyarország kizárásával, ami azonban illetékes helyről nyert értesítés szerint a valóságnak nem felel meg. — Szerk.) — Éjszak-

amerika, Frankfurt, Köln nem szavaztak, Hannover, Strassburg és a párisi Alliance képviselői szintén csak a maguk nevében szavaztak.

A délután folytatott gyűlésen a kolonisták tervei kerültek megbeszélésre. A kolonizáló bizottság részéről *Franzos Emil Károly* (Berlin) szerepelt előadóként. Megkapó jelentéséből, melyet kivonatossan már közöltünk, adjuk akövetkezőket:

»A feladat óriási és a világtörténelemben teljesen példa nélkül való. Ez szóról-szóra igaz. Oroszországban annyi a zsidó, mint a földgömbnek valamennyi országában együttvéve, tehát megközelítőleg fele az egész vallásbeli közösségünknek. Föltéve, hogy Oroszországból valamennyinek el kellene távoznia, az egyik felének kellene a másik sorsáról gondoskodnia. Ez a legrosszabb eset azonban nagyon valószínűtlen, amint-hogy a legjobb is az, hogy t. i. a szokatlan nagy emigratio csak rövid ideig fog tartani. Az igazság ez: a számot ma még meg nem állapíthatjuk, de azt csak a könyelműség zárhatja ki, hogy száz meg százezer, egy millió ember s tán még több sorsáról kell gondoskodnunk. Volt e valaha ehhez fogható? A 19-ik század történetében egyetlen oly eset van, melyben hirtelen, minden előkészület nélkül tömeges kivándorlásra kellett a dolognak kerülnie: Az Amerikába történt irlandi kivándorlást gondolom a 40-es évek nagy, ismétlődött éhínségei után. Hanem ezt egy kormány vezette a világ egyik leggazdagabb és legrendezettebb államának tekintélyével, eszközeivel és intéző közegeivel. És a kivándorlókat olyan *létszám* viszonyok közé vezették, melyek a hazájukbeliektől nem valami nagyon különböztek. Milyen másként van ez ezuttal! Nincsen államunk; tekintély nélkül való magán jótékonyági bizottságoknak kell megoldaniok egy állam közigazgatási közegeinek, pénzének, hitelének olyan feladatát, mely mindezek mellett is roppant nagyságu volna! Sőt mi még csak egységes nép sem vagyunk; a zsidó a kulturálmokban ma zsidóhitű német, franczia angol, s hál' istennek, hogy így van. Mi már csak egy hitfelekezet vagyunk, szétszórva a világ minden részében; a mi szerfölkött nagy belső összetartozásunk, a mi máshitű polgártársainkra való befolyásunk csak ellenfeleink képzeletében él; valóságban pedig bármily elütők legyenek is különben viszonyaink, majdnem mindenütt végig kell küzdenünk az előítéletekkel való harcztot.«

Ezután rátér a szóló tulajdonképpeni tárgyára. Elmondja, hogy a berlini bizottság a másik két kolonizáló iránynyal, a *Hirsch báró*éval és az éjszakamerikaiéval a legbensőbbben rokonszenvez, sőt hű munkatársként szolgál érdekeiknek. Ha mások is dologhoz fognak látni, a berlini bizottság azoknak szintén érdekében fog munkálni, mert az anyag tulajdonképpen az ő rostáján megy keresztül. — A saját gyarmatosítási ügye érdekében a berlini bizottság két lépést tett. Az egyik, hogy a kolonizálás viszonyainak ta-

rulmányozására Braziliába *Boxer* ur személyében alkalmas egyéniséget küldött; a másik az, hogy a kolonizálásra vonatkozólag beérkezett tervek felülbírálására a vezérbizottságból 4 tagu ad hoc bizottságot küldött ki. E bizottság lelkiismeretes megfontolás mellett azon ország kikeresését tette feladatává, mely a központi bizottság által tervezett kolonizációra *relative* a legjobb sikerrel biztat. Ez okból kizárták a tervből 1) mindazon országokat, melyek különben is ki lévén téve az orosz zsidók áramának, nem volnának képesek több zsidót befogadni; 2) azon országokat, ahol szám szerint és vagyoni tekintetből különben is izmos a zsidóság, tehát az emigráció vezetéséhez szükségtelen a külföldi beavatkozás és végre 3) azon országokat, melyek mint kolóniák stb. az említett országokkal függő viszonyban állanak.

A többi országoknál a következő szempontok voltak az irányadók: 1) Lehetőleg csekély antisemita áramlat. 2) Lehetőleg rendezett és kedvező politikai viszonyok, az élet és vagyon biztonsága. 3) Lehetőleg alkalmas klíma. 4) Lehető valószínűsége annak, hogy a menekülők a földmivelés és baromtenyésztés által rendes, tartós kereselhez juthatnak. 5) Olyan országokat kerestek, ahol a földmiveléshez annyi testi erő szükséges, minőt már az első nemzedéktől is elvárhatni, tehát a kertészetre, vagy a hozzá legközelebb álló földmiveléshez alkalmas területeket.

Ki kellett zárni olyan területeket, a hol a fő kereseti ágak, vagy a fő élelmezésnek rituális okok állanak ellen, tehát olyanokat, a hol a legfontosabb kereset a sertéshizlalás és a legolcsóbb húsz a sertéshús, valamint azon országoktól is el kellett tekinteni, ahol a mezeti gazdálkodás csak nagyban, gépekkel, lehet. A főczél önálló derék parasztsztyál teremtése.

6) Anyagi tekintetben a terv kivitelét az olcsó közlekedéstől, olcsó és jól fizető földtől tették függővé. —

Az ezen szempontok mellett való választás közben arra az eredményre jutottak, hogy Europa egyáltalán nem jöhet szóba. A Törökországra vonatkozó terv komolyabban volt megfontolandó de ellene szölt a török kormánynak a zsidó bevándorlással szemben tanúsított eljárása, továbbá az hogy ez, europai Törökország különben is népes és földje éppen nem olcsó. A német gyarmatosok ottani sorsa nem biztatott valami nagyon, a jogbiztonság nem nagy és az állam politikai jövője is bizonytalan. Sokszor ajánlották a romai Campagnet de a bizottság azt hitte, hogy ha ott lehetne telepíteni, az az olasz zsidók feladata volna. Végül Spanyolországot is nagyon ajánlották, de az ajánlattevők nem annyira tárgyi okokból mint egy világtörténelmi ötlet érdekében cselekedtek. Szóló azt hiszi, hogy szép volna, ha a világtörténelem ezt a tréfát hirtelenében megcsinálná, de nem szabad azt a szegény földönfutók életével, vérével mesterségesen insceni-

rozni (tetszés). Spanyoloészagtól anyagi okokból és az antisemita áramlat folytán kellett eltekinteni, mely itt annak daczára is erős, hogy kevés a zsidó és az a kevés teljesen korrekt magatartásu.

Ausztráliát sűrűbben emlegetik, mint a mi világ-részünket, és az okok, melyek e terv mellett szólanak, nem kicsinylendők. Szóló azonban azt hiszi, hogy ha ott lehetne valamit csinálni, az angol testvéreink feladata. A mi Afrikát illeti, *Tripolis és Marokko* teljesen kimaradt a számításból, de *Algirt és Tunist* ajánlották. Ha itt lehetne valamit kezdeni, az csak Párizsból történhetnék. *Egyptomot* még sűrűbben ajánlották, de ezen országban is csak azon zsidók tehetnének valamit, kiknek az ország védelmi körébe tartozik, te hát az angolok.

Madtánnak már akadt gyarmatosítója — hogy minő eredménynyel, az a jövő titka.

Barka, a régi »Cyrenaica«, mely török uralom alatt áll, nem hagyható teljesen figyelmen kívül. Az ajánlat e tekintetben olyan jóhiszemű részről érkezett, hogy felköltötte érdeklésünket. Tudakozódásunknak eredménye nem volt kedvező. A gazdasági és jogállapot itt nagyon szomorú, azonfelül szaktekintélyek állítása szerint a gyarmatosok csak nagy tapasztalatok és rátermetség mellett boldogulhatnak, végül a föld már most is rendkívül drága. *Középfrikát* természetesen már klímája sem ajánlja, *Délafrika* ellenben nézetünk szerint komoly figyelembe volna vehető — de angol részről.

Szóló azután Ázsiára tért és a palesztinai és a transzjordáni kolonizáció tervével foglalkozott bővebben, melyet jövő számunkban ismertetünk.

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése **november végén** lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztásanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt —kr.
fél évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokok:

egész évre	7 frt —kr
fél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váczi köz rut 23. sz.